

Afstudeerboek

Student:

Bart van den Broek
Info@Bartvdbroek.eu
06 28 35 69 36

Afstudeercoördinatoren:

Pieter Feenstra
Jan Willem van Kuilenburg

Mentor:

Arie van Rangelrooij
Architecten|en|en, Eindhoven

Gecommitteerde:

Katrijn Apostel
Dienst Stadsontwikkeling, Stad Antwerpen

Datum:

13 - 09 - 2013

Versie:

Definitief

ANTWERPEN
afstudeeratelier 2012 - 2013
academie voor architectuur en stedenbouw, tilburg

Inhoudsopgave

Pro Bono Publico	Pagina 05
Postcodegebied 2060, Antwerpen	Pagina 07
Het Stuivenberggasthuis, een eerste indruk	Pagina 09
Onderzoek	Pagina 13
De doelgroep	Pagina 13
Inwoners van de wijken	Pagina 13
Huishoudens	Pagina 15
Verwachtte groei	Pagina 17
Tekorten in de wijk	Pagina 19
Vanuit eigen oogpunt	Pagina 19
Vanuit het oogpunt van de stad	Pagina 21
Vanuit inwonersoogpunt	Pagina 23
Het Stuivenberggasthuis	Pagina 25
Introductie	Pagina 25
Bovenaanzichten	Pagina 27
Beeld vanaf de straat	Pagina 29
Foto's binnen- en buitenzijde	Pagina 31
Bouwkundige staat	Pagina 33
Eerste inventarisatie	Pagina 35
Het complex	Pagina 37
De nieuwe situatie	Pagina 37
Opbouw van het plan	Pagina 39
Functies van de gebouwdelen	Pagina 43
Impressies	Pagina 45
Het paviljoen	Pagina 49
Plattegronden	Pagina 49
Appartementen	Pagina 53
Doorsnedes	Pagina 55
Principedetailering	Pagina 57
Impressies	Pagina 63

Pro Bono Publico

De stad Antwerpen kent een grote toestroom van immigranten, welke vaak in postcode-gebied 2060 terecht komen. Het is dan ook logisch dat in dit postcodegebied een steeds groter wordend tekort aan woonruimte en voorzieningen ontstaat. Vooral nu veel immigranten in deze wijken hun gezinnen over laten komen en zich permanent in de wijken vestigen, is de vraag naar woningen voor grotere huishoudens sterk stijgende. Daarnaast is er een tekort aan scholen, sportzalen en andere voorzieningen, in een wijk waar, behalve Park Spoor Noord, vrijwel geen kwalitatief groen te vinden is.

Midden in de wijk Stuivenberg staat het Stuivenberggasthuis, een paviljoenziekenhuis, geopend in 1885. Het gebouw is een vaste waarde in de wijk, maar voldoet niet meer aan de eisen die in deze tijd aan een ziekenhuis gesteld worden. Vandaar dat het ziekenhuis in 2018 naar een nieuw gebouw vertrekt en het gebouw haar functie zal verliezen. Kan dit vrijkomende complex, zo'n 40.000 m² vloeroppervlakte op een perceel van 6 hectare, enige verlichting bieden aan de druk op de woningen en voorzieningen in het omliggende 2060-gebied? En kan de nu afgesloten, groene buitenruimte rondom het complex weer opengesteld worden voor zijn omgeving?

Beide vragen kunnen positief beantwoord worden. Mijn voorstel is om door middel van beperkt slopen en het creëren van een aantal doorgangen het complex open te stellen voor zijn omgeving. Het grootste deel van het complex bestaat uit appartementen voor grotere huishoudens, 305 eenheden in totaal. Hiermee is de woningdichtheid gelijk aan die van de omliggende buurten.

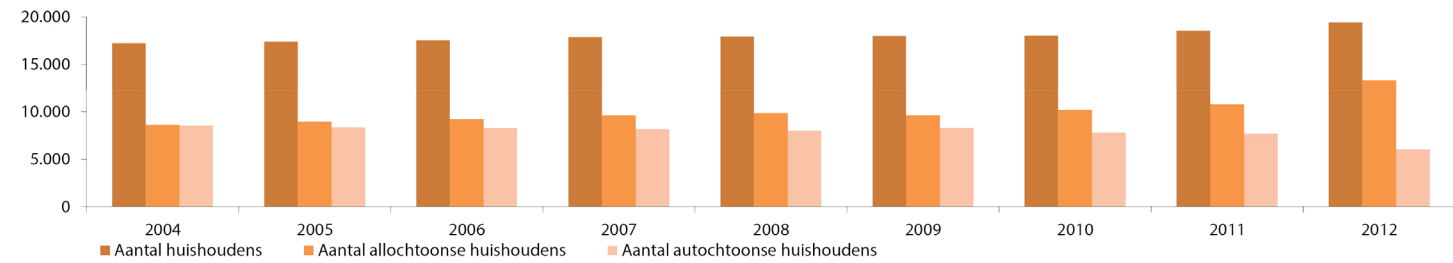
De toevoegingen uit de jaren 60 blijven behouden. De aanbouwen aan de paviljoens en de hoogbouw aan de zuidzijde zijn zeer geschikt om woningen in te realiseren, en de vloeroppervlakte van deze bouwwerken is te groot om zomaar te slopen. Deze toevoegingen contrasteren daarnaast met de monumentale paviljoens en andere gebouwen. Juist dit contrast haalt de schoonheid van de oude gebouwen enorm naar voren.

Al met al zal het, dan voormalige, ziekenhuis een enorme aanwinst en het nieuwe middelpunt van de wijk worden. De inwoners van 2060 kunnen weer trots zijn op "hun" Stuivenberggasthuis.

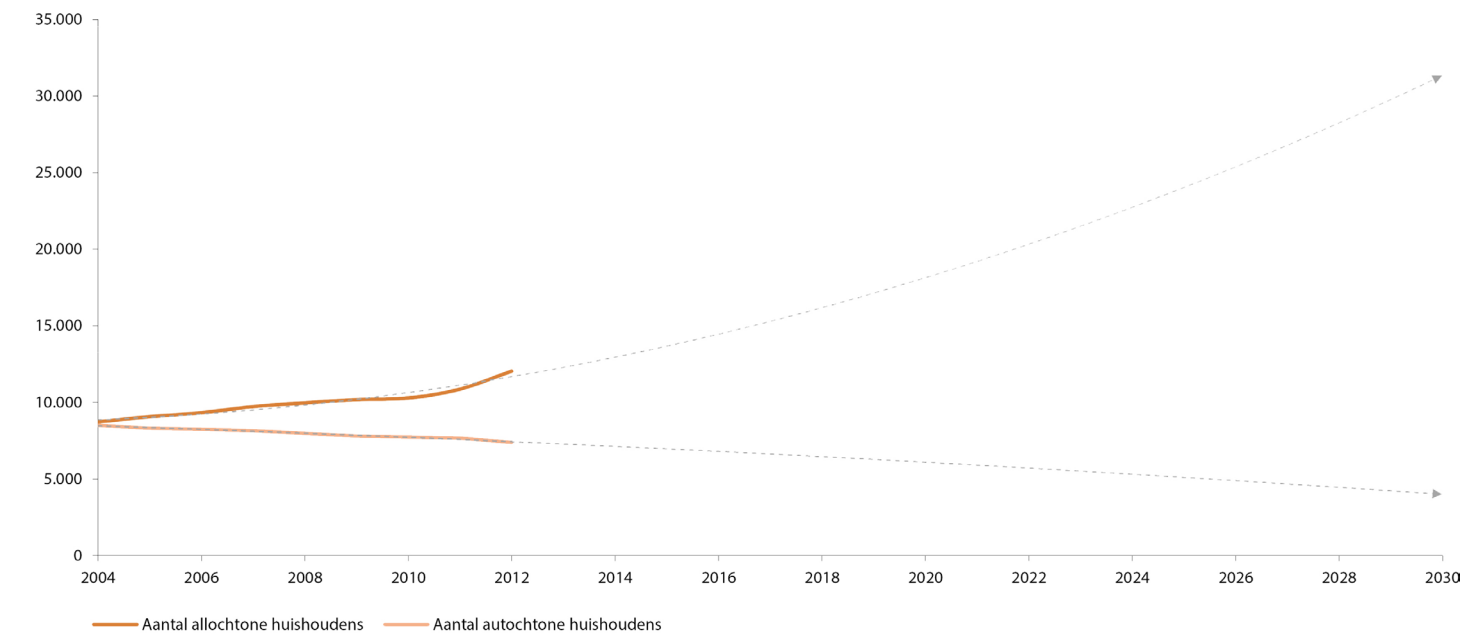
Bart van den Broek
13 september 2013

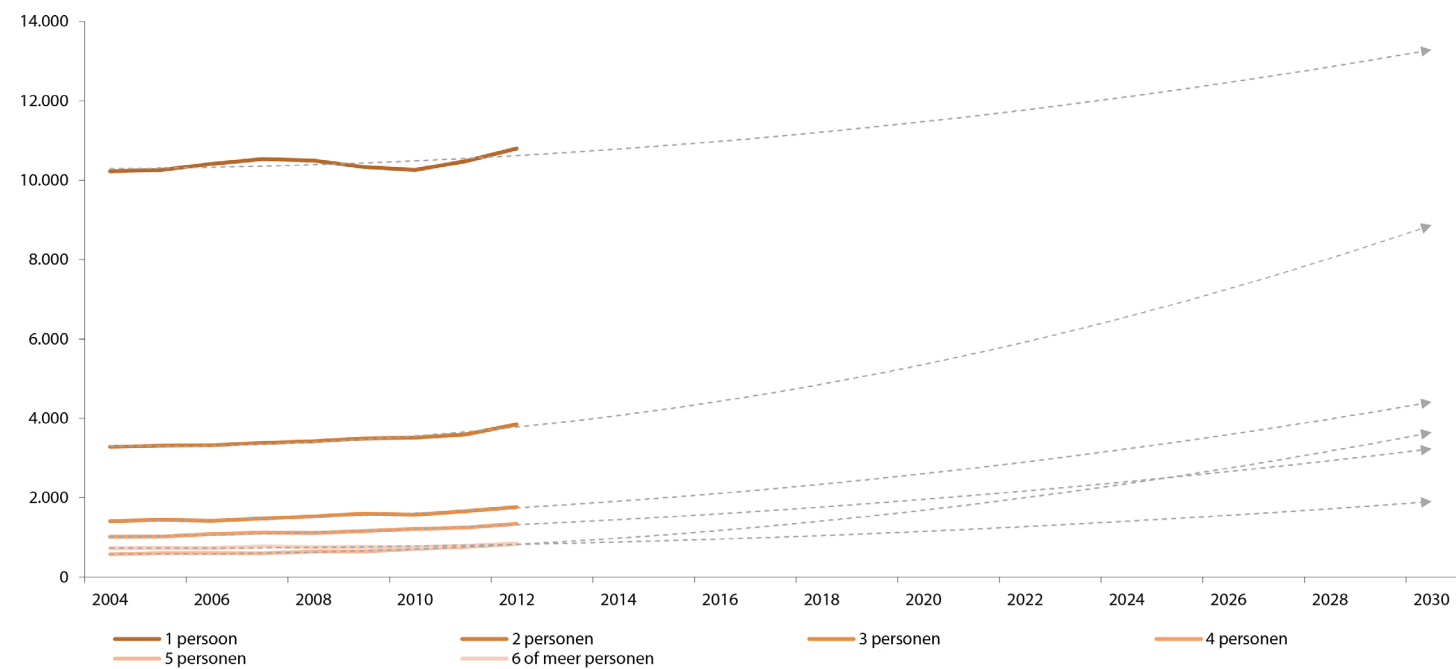
Postcodegebied 2060, Antwerpen

Het aantal allochtone en autochtone huishoudens in de wijken Amandus-atheneum en Stuivenberg (2004 – 2012).

Nogmaals het aantal allochtone en autochtone huishoudens in de beide wijken, nu met prognose tot 2030. Het aantal allochtone huishoudens zal in de toekomst drastisch gaan toenemen.

Het aantal allochtone huishoudens in de beide wijken, naar huishoudgrootte (2004 – 2012), met prognose tot 2030. Het aantal grotere huishoudens zal ook sterk toenemen.

Postcodegebied 2060 bestaat uit twee wijken, Amandus-atheneum (westzijde) en Stuivenberg (oostzijde), en wordt gekenmerkt door het grote aantal allochtone inwoners. Het zijn vaak gastarbeiders die naar Antwerpen kwamen om enkele jaren in de haven te werken en daarna weer huiswaarts te keren. Dat laatste blijft in de praktijk echter vaak uit, waardoor uiteindelijk ook de partners en kinderen van deze gastarbeiders naar België komen. Dit is goed merkbaar aan het aantal verstrekte aanvragen voor een visum voor een permanent verblijf. In 2011 zijn er 27.000 visa verleend, in ruim de helft van de gevallen (54%) betrof het gezinshereniging. 6,3% van de personen wiens aanvraag gehonoreerd wordt, komt in postcodegebied 2060 terecht. Dit komt neer op zo'n 1700 extra inwoners. De gevolgen hiervan zijn duidelijk merkbaar. De afgelopen jaren neemt het aantal allochtone huishoudens in de wijken gestaag toe, terwijl het aantal autochtoonse huishoudens langzaam afneemt. Ook de huishoudens die uit drie of meer leden bestaan nemen in aantal toe. Dit terwijl de druk op de wijk nu al enorm is, met een inwoneraantal van bijna 23.000 pers. per km².

Het Stuivenberggasthuis, een eerste indruk

Centraal in de wijk Stuivenberg bevindt zich het Stuivenberggasthuis. Dit ziekenhuis ontving op 2 januari 1885 haar eerste patiënt en werd op die datum als “ziekenhuis van de armen” in gebruik genomen. Na ruim 130 jaar te hebben gefunctioneerd, zal in 2018 een nieuw ZNA-ziekenhuis de taken van het bestaande gasthuis overnemen, en zal het monumentale ziekenhuis haar functie verliezen. Het ziekenhuis is ontworpen door François Baeckelmans en gebouwd in paviljoenstijl. De paviljoenbouw was het gevolg van nieuwe inzichten met betrekking tot hygiëne en bestond uit acht ronde torens van elk twee grote ziekenzalen, die in totaal 404 bedden bevatten. De paviljoenzalen zijn verbonden door gangen en loopbruggen. De zalen waren rond, en een continue controle van patiënten was mogelijk. In 1967 werd het plan gelanceerd voor een volledige vernieuwbouw van het ziekenhuis. Het voorzag in een nieuwe spoedeisende hulp, nieuwe operatiekamers, intensive care, brandwondencentrum, psychi-atrische afdeling en een afdeling radiologie. De bouwplannen werden toevertrouwd aan architect Karel van Riel, en werden tussen 1979 en 1997 gefaseerd uitgevoerd. Het ziekenhuis heeft in totaal 730 bedden ter beschikking. Na deze grootscheepse verbouwing functioneren de paviljoenen niet meer zoals ze dat ooit deden. Toch is de symmetrie van het complex al die jaren onaangetast gebleven. Kan het binnenkort leegstaande complex, zo’n 40.000 m² vloeroppervlakte op een perceel van 6 hectare, enige verlichting bieden aan de woningdruk op het omliggende 2060-gebied? Met het realiseren van een groot aantal woningen en een aantal functies waar momenteel vraag naar is, zal de druk op de wijken afnemen en krijgt Stuivenberg een nieuwe centrale plek in de wijk.

Het Stuivenberggasthuis, een eerste indruk

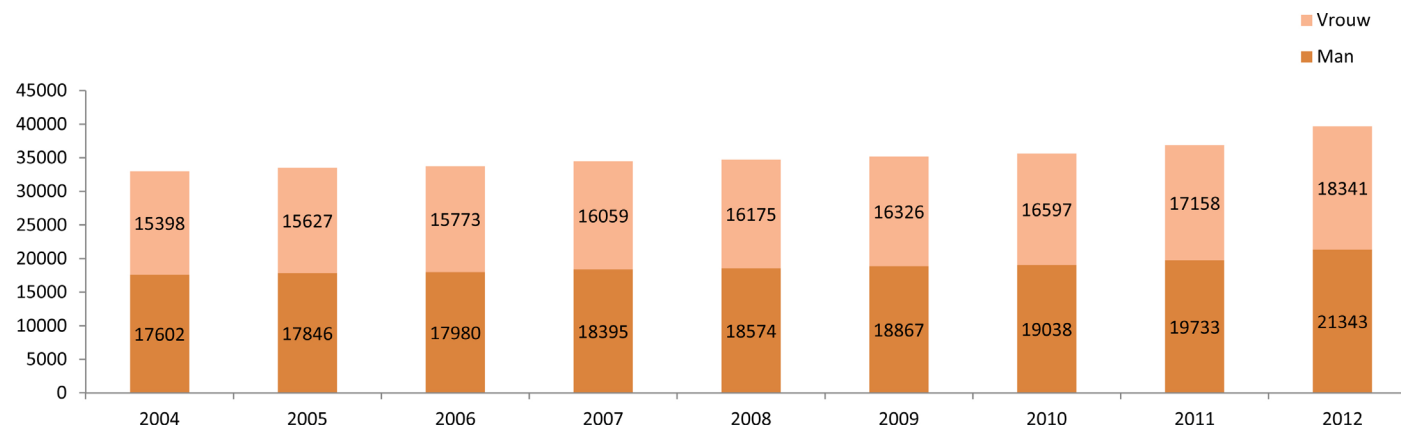
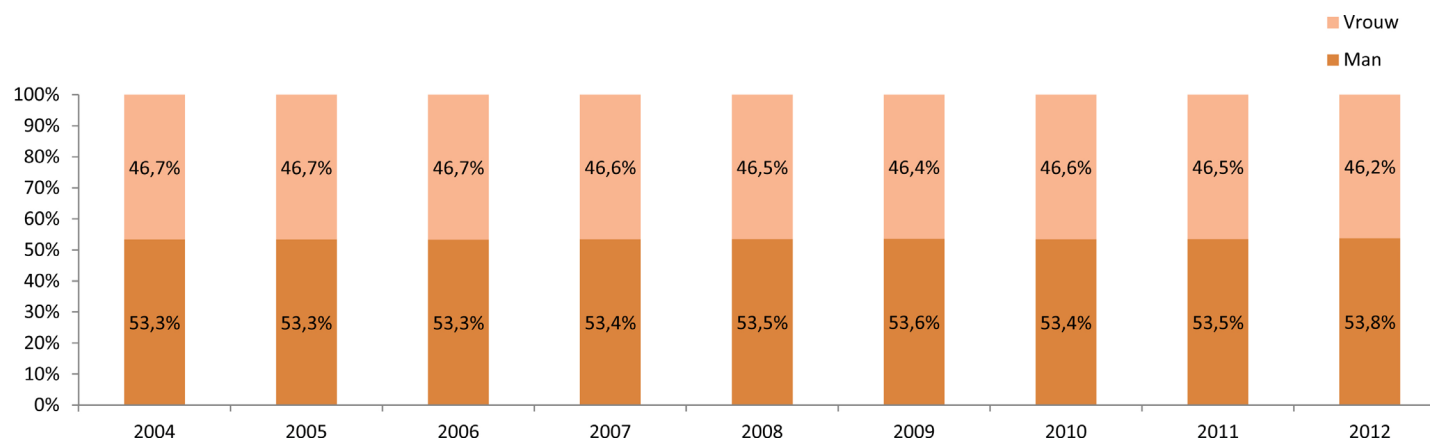
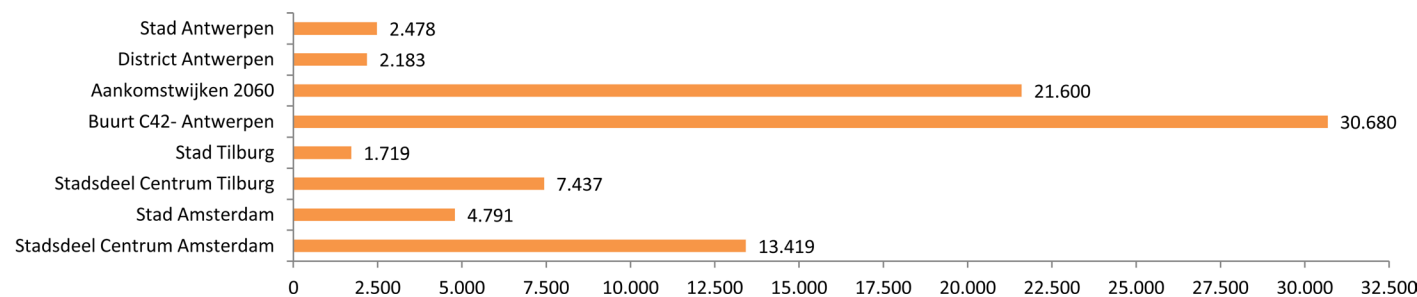

Onderzoek | De doelgroep | Inwoners van de wijken

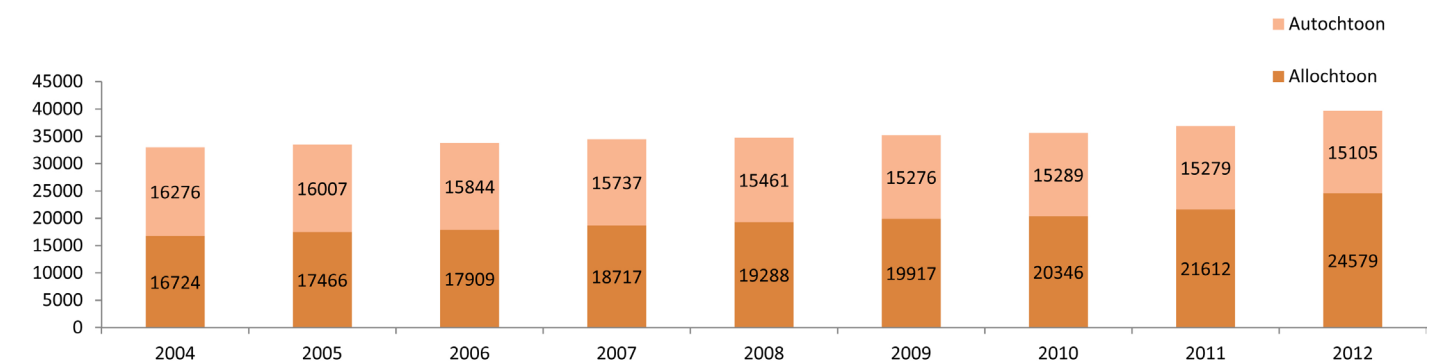
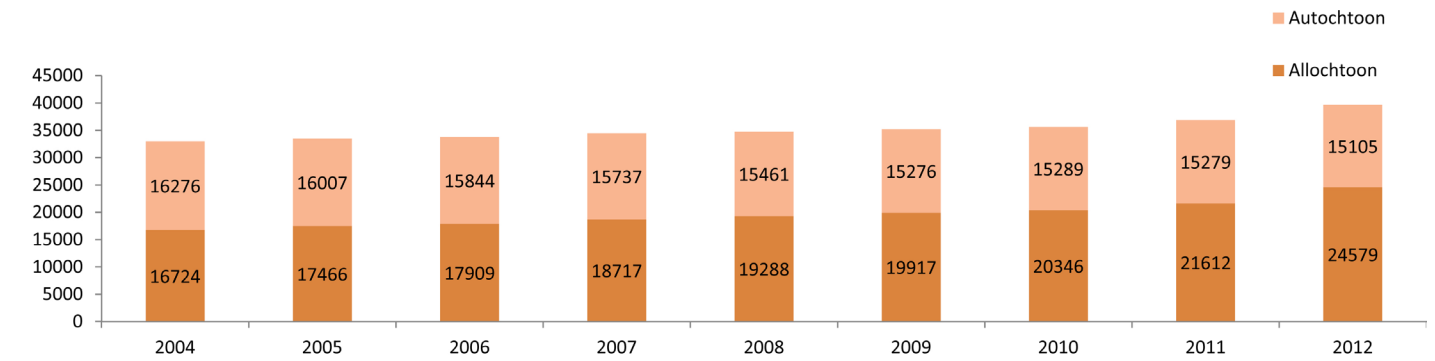

In 2012 telde de aankomstswijken in Antwerpen-noord, te weten de wijken Amandus-Atheneum en Stuivenberg, gezamenlijk 39.684 inwoners. 62% hiervan is van allochtoonse afkomst. Deze bijna 40.000 inwoners wonen op een oppervlakte van 2,14 vierkante kilometer, wat betekent dat hier 21.600 pers./km² wonen. De lokale bevolkingsdichtheid loopt zelfs op tot 30.680 pers./km² in buurt C42- in de wijk Stuivenberg (luchtfoto links).

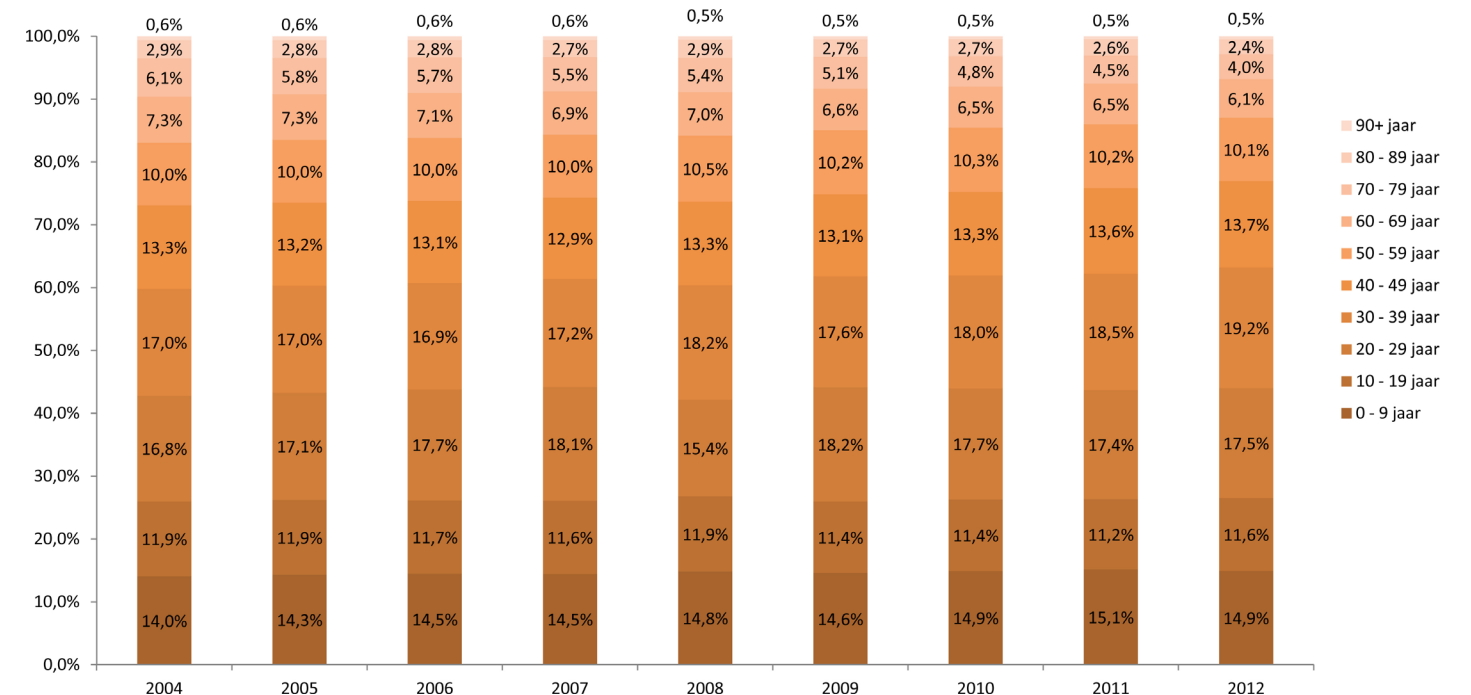
Onderstaande grafiek toont ook de bevolkingsdichtheden van de stad en het district Antwerpen en, ter vergelijking, (de centra van) Tilburg en Amsterdam.

54% van de inwoners van de aankomstswijken in postcodegebied 2060 is man, de andere 46% is vrouw. Hoewel het aantal inwoners de afgelopen jaren gestegen is, is het percentage mannen en vrouwen amper gewijzigd. Het aantal mannen blijft steeds rond de 53,5% hangen.

Het aandeel allochtonen is, zoals te verwachten in een aankomstwijk, hoger dan het aandeel autochtonen. Dit aandeel is sinds 2004, wel gestegen met ruim 11%. Terwijl het aantal autochtonen sinds hetzelfde jaar met ruim 1.000 personen is afgenomen, maakt het aantal allochtonen een enorme groei door en wonen er nu een kleine 8.000 allochtonen meer in de wijken Amandus-Atheneum en Stuivenberg.

De aankomstwijk 2060 maakt een enorme groei van het inwoneraantal door. in 2004 woonden er in deze wijken nog 33.000 mensen, in 2012 is dit aantal gestegen tot 39.684 personen. een stijging van ruim 20%. Dit heeft echter zeer weinig gevolgen gehad voor de leeftijdsdiversiteit in het gebied. Het aantal inwoners per leeftijdscategorie (steeds een periode van 10 jaar, vanaf de geboorte) neemt ongeveer gelijk toe met de algehele groei in inwoneraantal. De percentages per leeftijdscategorie zijn, in de meeste gevallen, niet meer van 1% veranderd tussen 2004 en 2012.

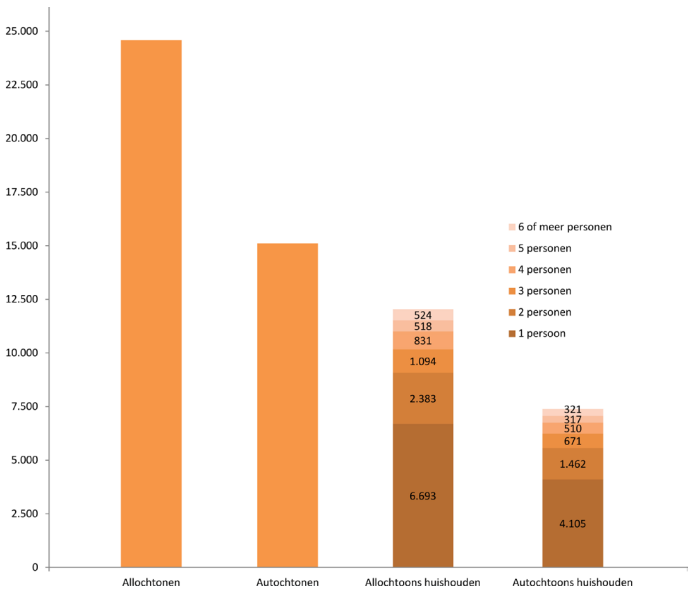
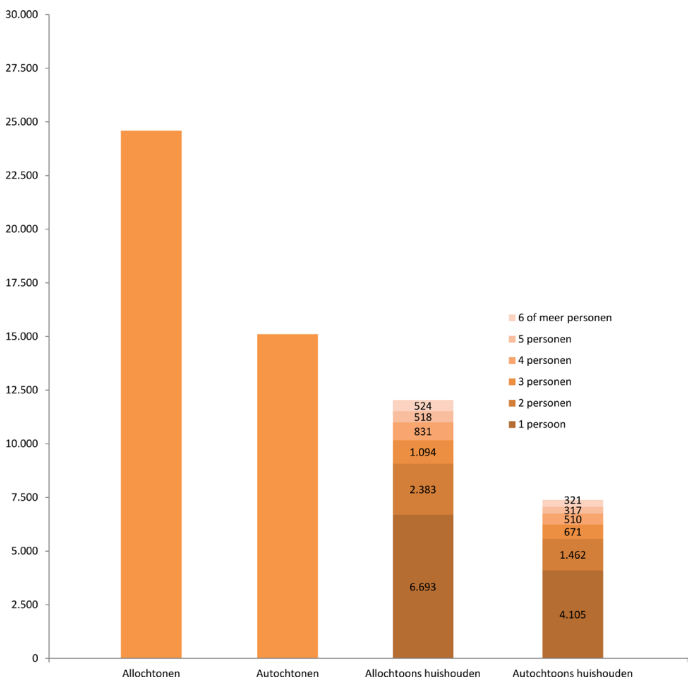
Onderzoek | De doelgroep | Huishoudens

De beide aankomstwijken in Antwerpen-noord telde in 2012 in totaal 19.429 huishoudens, waarvan 14.055 allochtoonse huishoudens. De grafiek rechts toont het aantal allochtoonse huishoudens opgedeeld naar het aantal leden.

Het grootste deel van de 14.055 allochtoonse huishoudens bestaan uit een of twee leden, waardoor het grootste deel van de beschreven huishoudens dus enkel uit volwassenen bestaat. Slecht 3.433 huishoudens bestaan, naast volwassenen, ook uit kinderen. Dit is ca. 24% van de allochtoonse huishoudens.

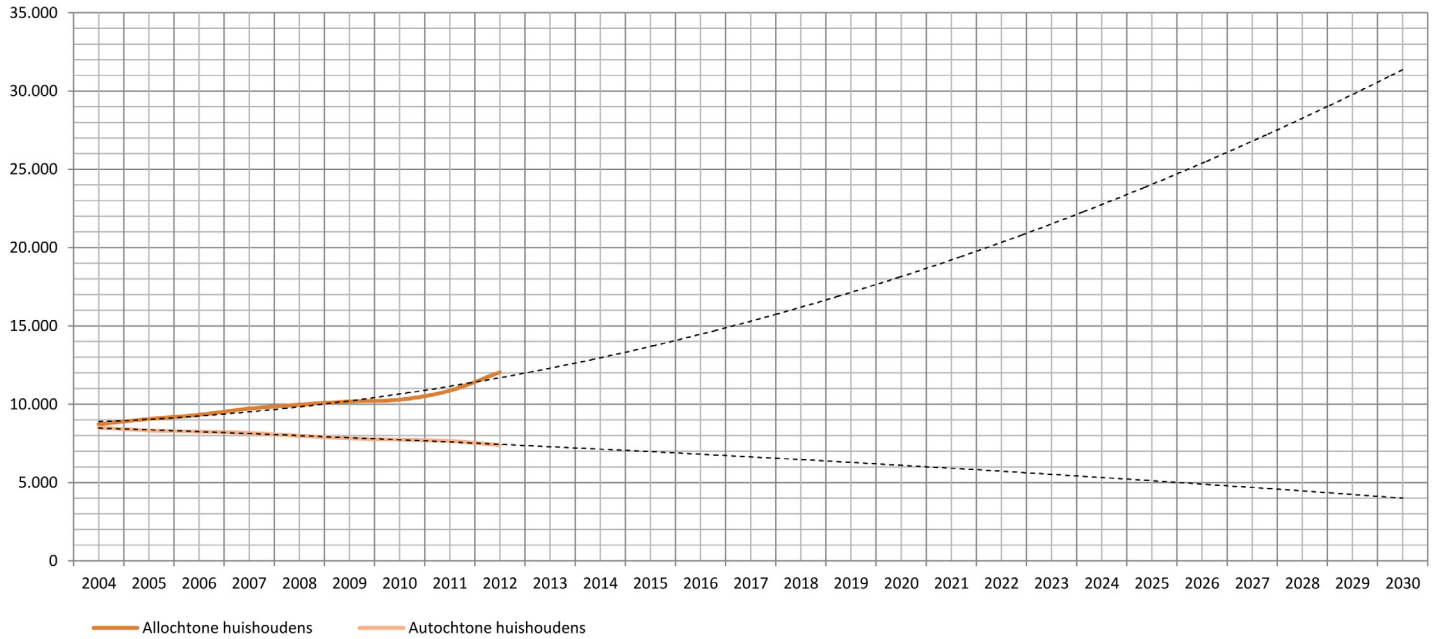
De huishoudens met kinderen hebben (in 2012) elk gemiddeld 2,14 kinderen. Hierbij dient vermeld te worden dat de gehanteerde definitie van “kinderen” hier niet aan leeftijd gebonden is, maar aan de gezinspositie die zich binnen het betreffende huishouden voordoet. Dit betekent dat personen jonger dan 18 jaar die alleen wonen niet als kind gerekend worden, omdat de ouder(s) van dat kind niet tot hetzelfde huishouden behoren. Een 40-jarige Antwerpenaar die samen met zijn / haar ouder(s) één huishouden vormt, wordt echter wél als kind meegeteld. In dit geval komt duidelijk naar voren dat de leeftijd van het kind niet van belang is, enkel de positie in het gezin telt.

De afgelopen jaren is, met het inwoneraantal, ook het aantal huishoudens sterk gestegen. Het aantal kinderen per allochtoons gezin is echter redelijk stabiel gebleven tussen 2004 en 2012.

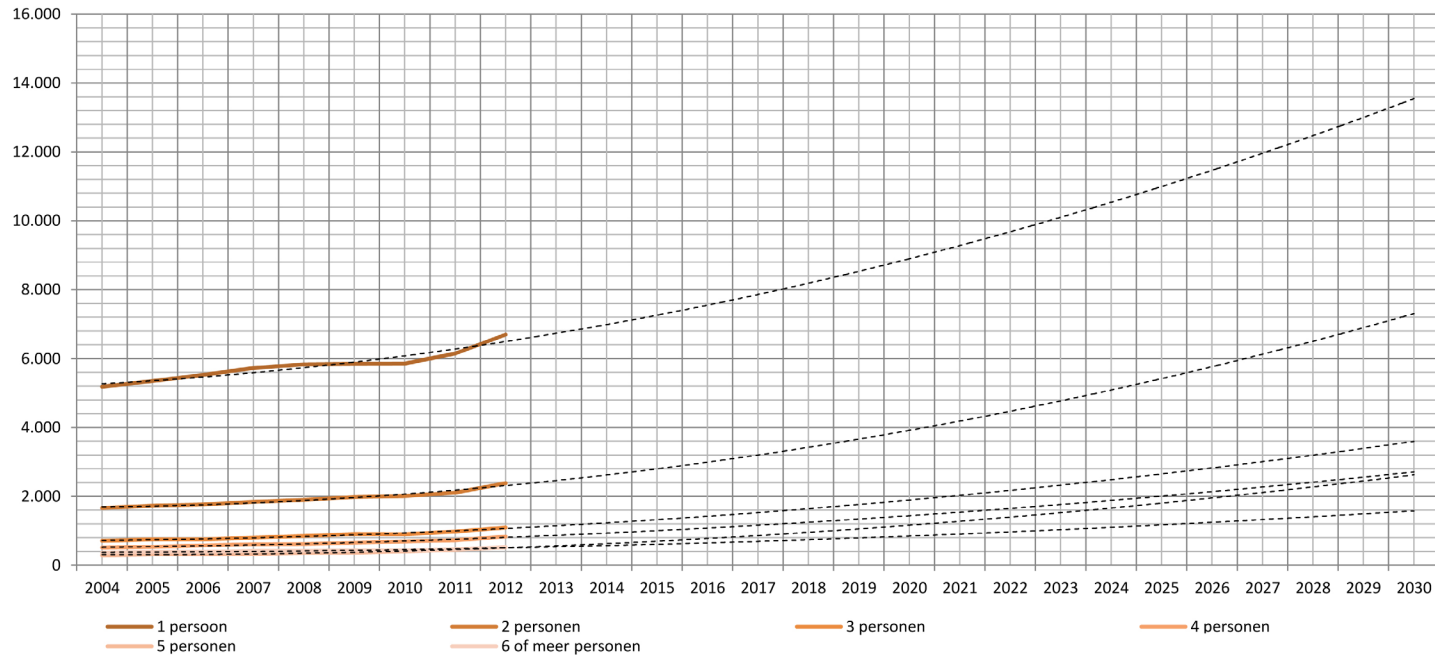

	Gemiddeld aantal kinderen per allochtoons gezin met kinderen								
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aankomstwijken 2060	2,13	2,10	2,10	2,14	2,08	2,06	2,08	2,08	2,14
Wijk Stuivenberg	2,34	2,29	2,31	2,33	2,30	2,29	2,29	2,32	2,34
Wijk Amandus - Atheneum	1,93	1,91	1,90	1,95	1,85	1,83	1,88	1,85	1,93

Zoals de grafieken hebben laten zien zal het aantal huishoudens in de aankomstwijken in Antwerpen-noord de komende jaren sterk toenemen. Het gaat hier uitsluitend om de allochtone huishoudens, het aantal autochtone huishoudens zal, net als de afgelopen jaren, ook de komende jaren sterk afnemen.

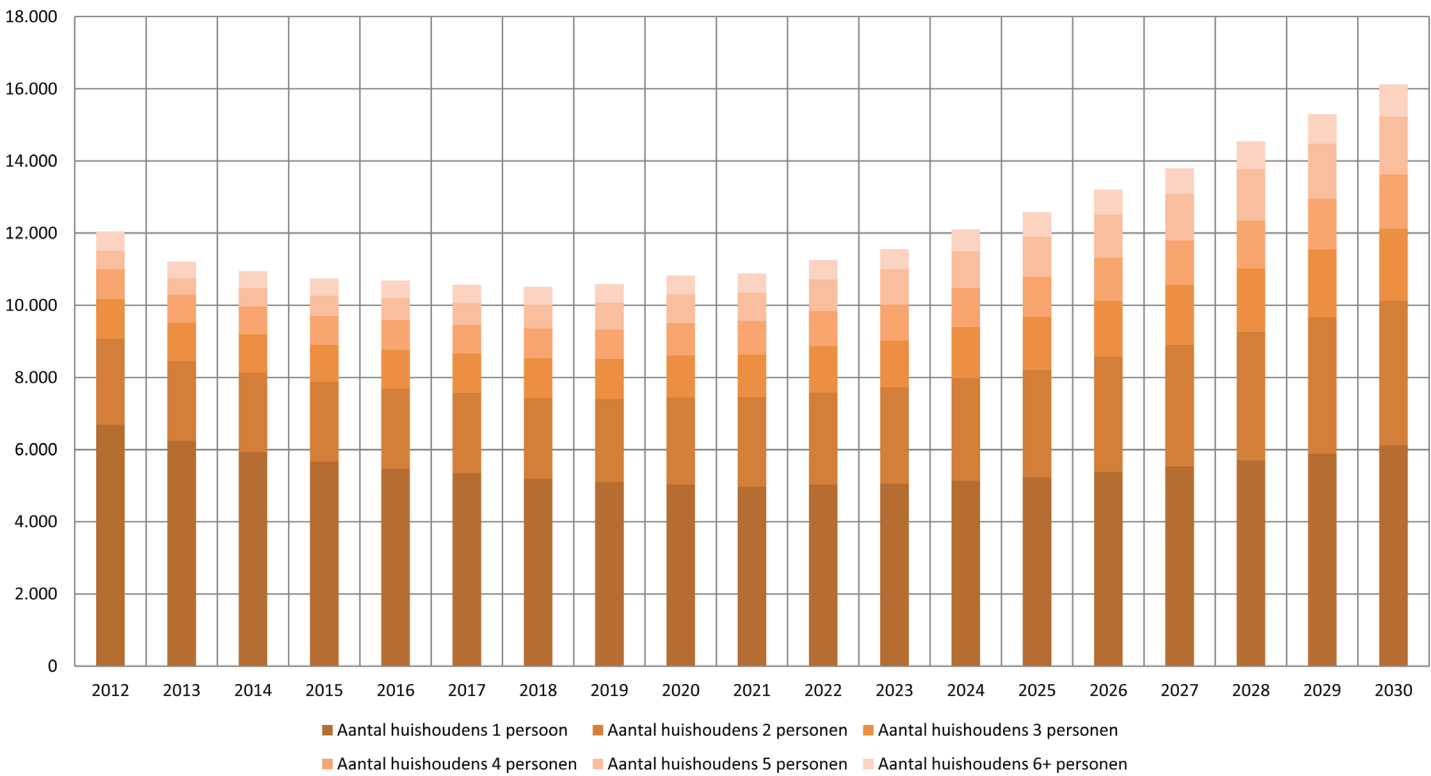

De steeds groter wordende groep allochtoonse huishoudens zal ook in de toekomst voor een groot deel uit één-persoons huishoudens blijven bestaan. Het aantal huishoudens dat uit vier of meer personen bestaat neemt ook toe, maar in veel mindere mate. Onderstaande grafiek toont het aantal allochtoonse huishoudens tussen 2004 en 2030, naar grootte. De grafiek op de volgende pagina toont dezelfde gegevens, enkel gestapeld tot het totaal aantal allochtoonse huishoudens tot 2030.

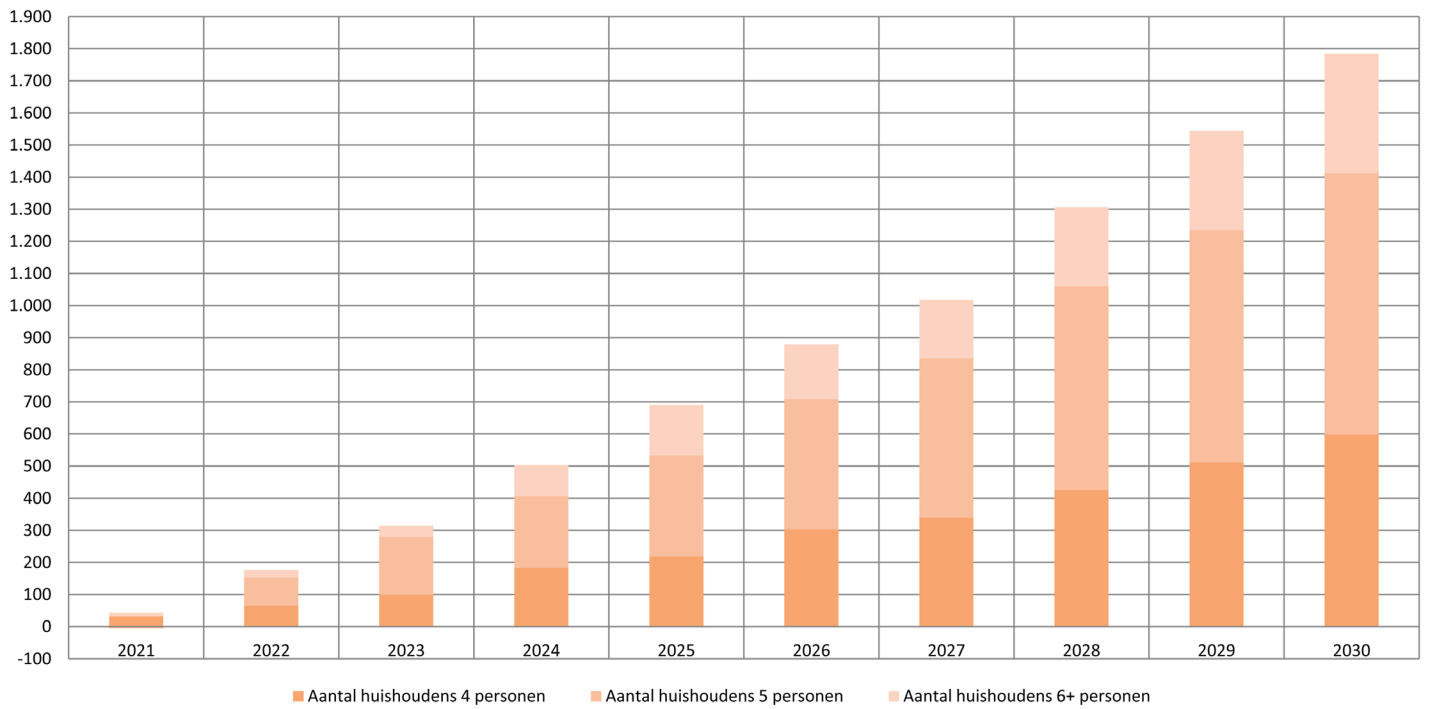
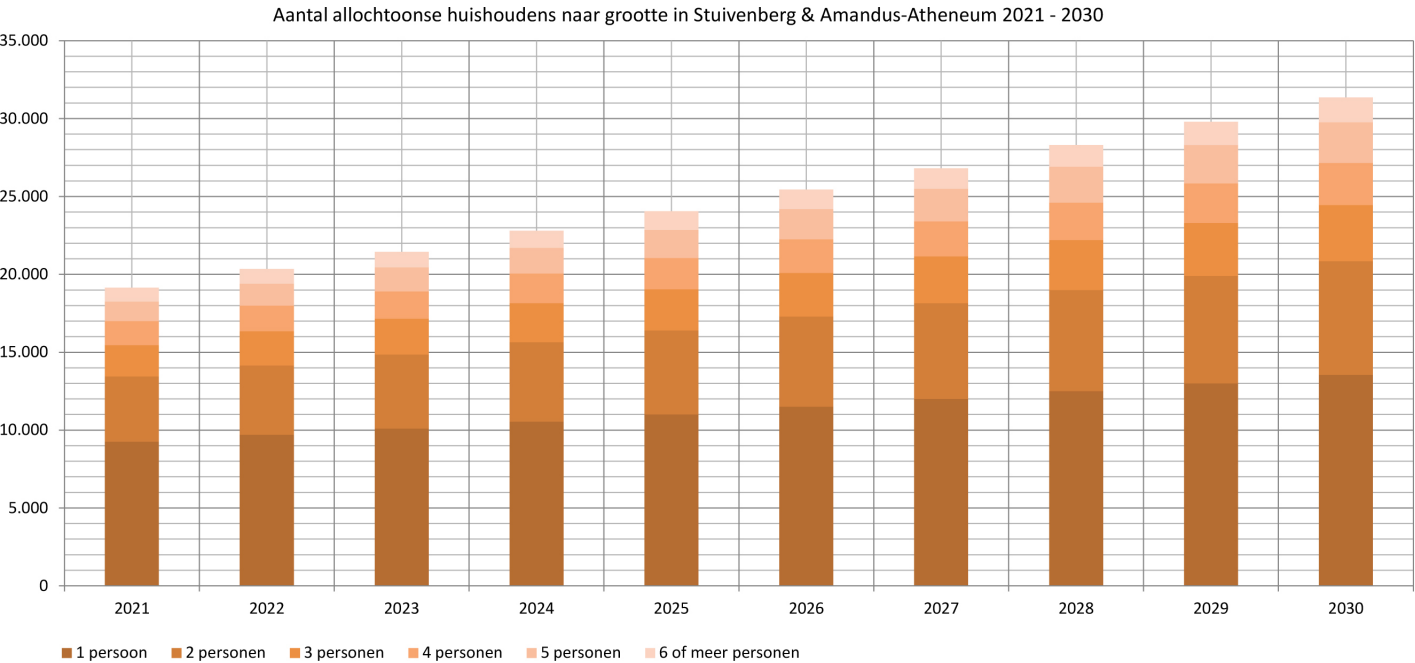

Onderzoek | De doelgroep | Verwachte groei

De bestaande woningvoorraad is vooral gericht op kleine huishoudens. De woningen zijn, door de jaren heen, steeds opgedeeld in kleine, los verhuurbare, eenheden. Door het grote aantal gezinsherenigingen zal ook het aantal (grotere) huishoudens sterk toenemen. Deze groep huishoudens zal in de wijken Amandus-Atheneum en Stuivenberg geen geschikte woonruimte kunnen vinden. Zij zullen dan ook de specifieke doelgroep worden voor de migrantenhuysvesting die vanaf 2021 beschikbaar komt. Het is aannemelijk dat de huishoudens die vóór 2021 in Antwerpen-noord aankomen, woonruimte zullen vinden in de bestaande woningvoorraad. Dat is immers de afgelopen jaren ook het geval geweest, woonruimte buiten deze wijken is voor deze huishoudens simpelweg financieel niet haalbaar. Onderstaande grafiek toont dan ook het aantal grote huishoudens dat vanaf 2021 in de wijken terecht zal komen.

Het Nieuwe ZNA-ziekenhuis op Spoor Noord zal begin 2019 haar deuren openen. Verwacht wordt dat de afdelingen van het Stuivenberggasthuis in fases zullen verhuizen naar de nieuwe locatie. Ook de aanpassingen aan het oude ziekenhuis zullen enige tijd in beslag nemen. Verwacht wordt dat de deuren van het nieuwe sociale integreer- en lanceerplatform in 2021 geopend zullen worden. Onderstaande grafiek toont het aantal allochtone huishoudens vanaf dat jaar, onderverdeeld naar grootte.

Aantal huishoudens 4 personen					Aantal huishoudens 5 personen					Aantal huishoudens 6+ personen				
Jaartal	Groei	Vertrek	Groei/jaar	Totale groei	Jaartal	Groei	Vertrek	Groei/jaar	Totale groei	Jaartal	Groei	Vertrek	Groei/jaar	Totale groei
2021	100	68	32	32	2021	50	55	-5	-5	2021	50	39	11	11
2022	100	67	33	65	2022	150	57	93	88	2022	50	38	12	23
2023	100	66	34	99	2023	150	58	92	180	2023	50	38	12	35
2024	150	66	84	183	2024	100	57	43	223	2024	100	38	62	97
2025	100	65	35	218	2025	150	58	92	315	2025	100	39	61	158
2026	150	65	85	303	2026	150	59	91	406	2026	50	38	12	170
2027	100	64	36	339	2027	150	60	90	496	2027	50	37	13	183
2028	150	64	86	425	2028	200	61	139	635	2028	100	37	63	246
2029	150	64	86	511	2029	150	61	89	724	2029	100	37	63	309
2030	150	63	87	598	2030	150	60	90	814	2030	100	37	63	372

Aantal huishoudens 4 / 5 / 6+ personen				
Jaartal	Groei	Vertrek	Groei/jaar	Totale groei
2021	200	162	38	38
2022	300	162	138	176
2023	300	162	138	314
2024	350	161	189	503
2025	350	162	188	691
2026	350	162	188	879
2027	300	161	139	1.018
2028	450	162	288	1.306
2029	400	162	238	1.544
2030	400	160	240	1.784

Onderzoek | Tekorten in de wijk | Vanuit eigen oogpunt

Toegangspoort tot de wijk

Drukke in de winkelstraten

Door middel van paaltjes krijgt ook de voetganger de ruimte

Activiteiten op de pleinen, op de achtergrond rechts, Bibliotheek Permeke

Ook op zondagochtend voldoende winkelaanbod

Een breed winkelaanbod

Parkeergarages in de wijk

Geen groen binnen de bouwblokken, enkel parkeer ruimte

Stilte in woonstraten, enkel geparkeerde auto's

Een bezoek aan de aankomstwijken in Antwerpen-Noord leveren al snel een beeld op van de tekortkomingen van de beide wijken (Amandus-Atheneum en Stuivenberg). Zo staan de winkelstraten vol met auto's, zowel geparkeerde voertuigen op de stoep als vaststaande vierwielers op de weg.

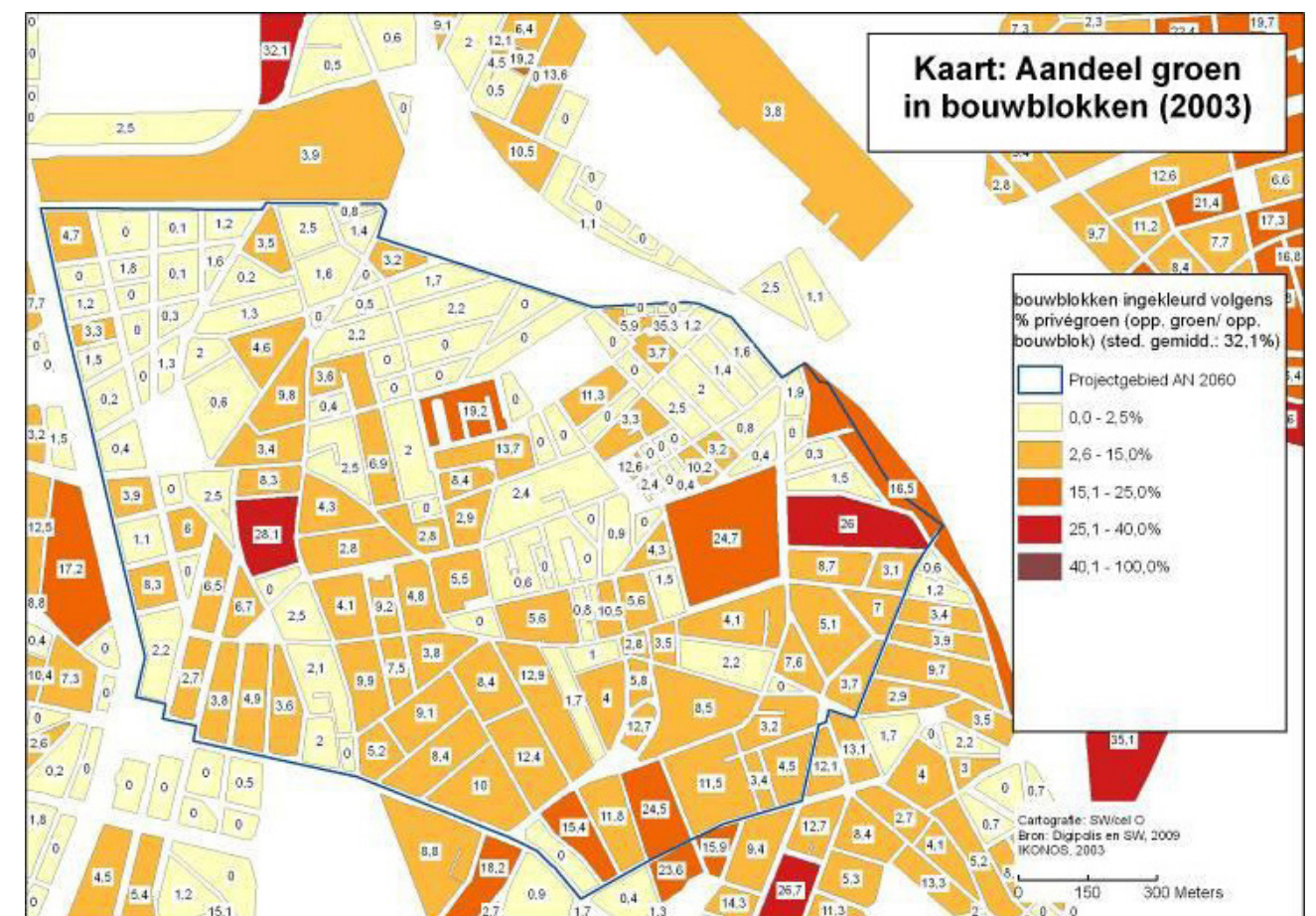
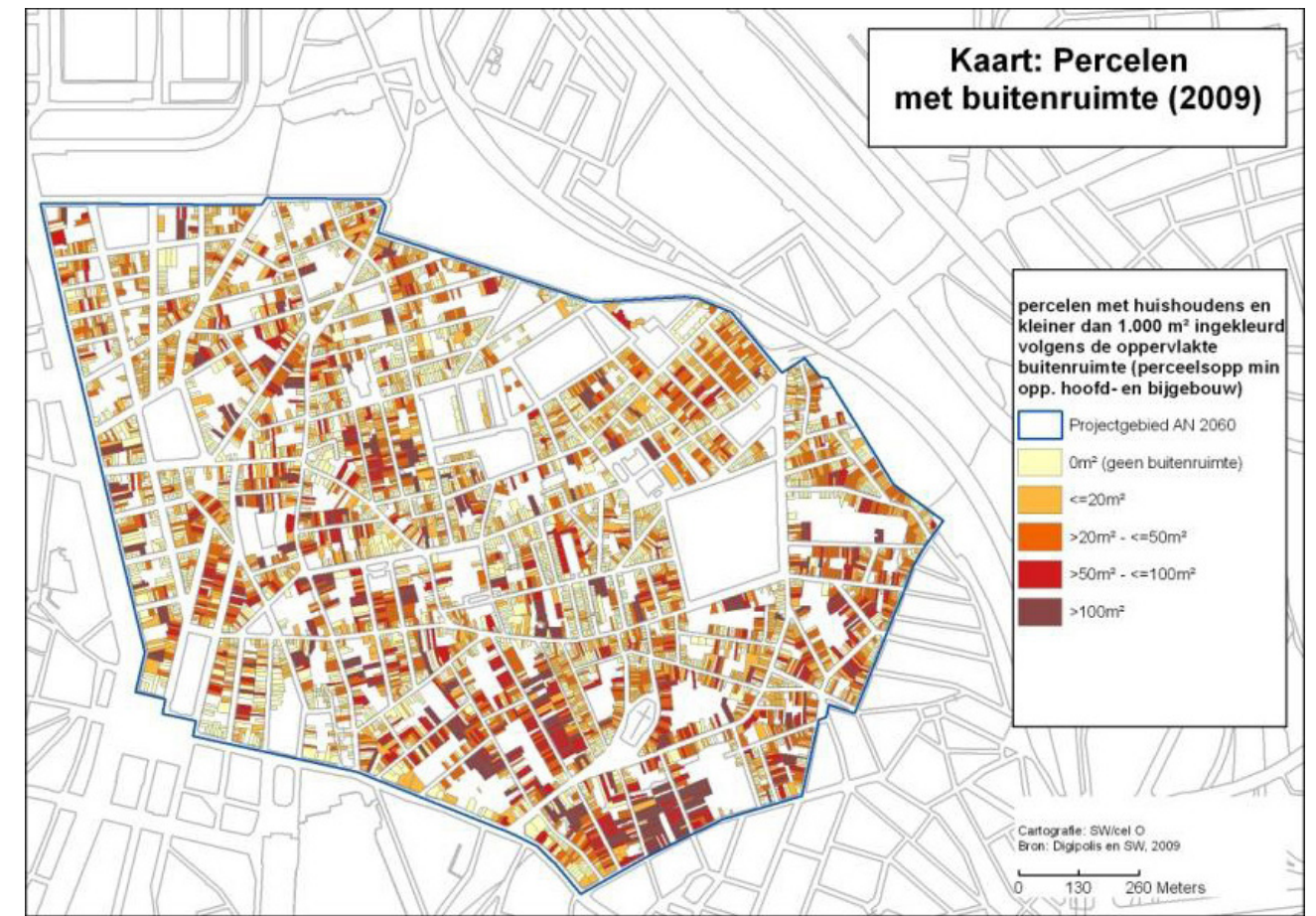
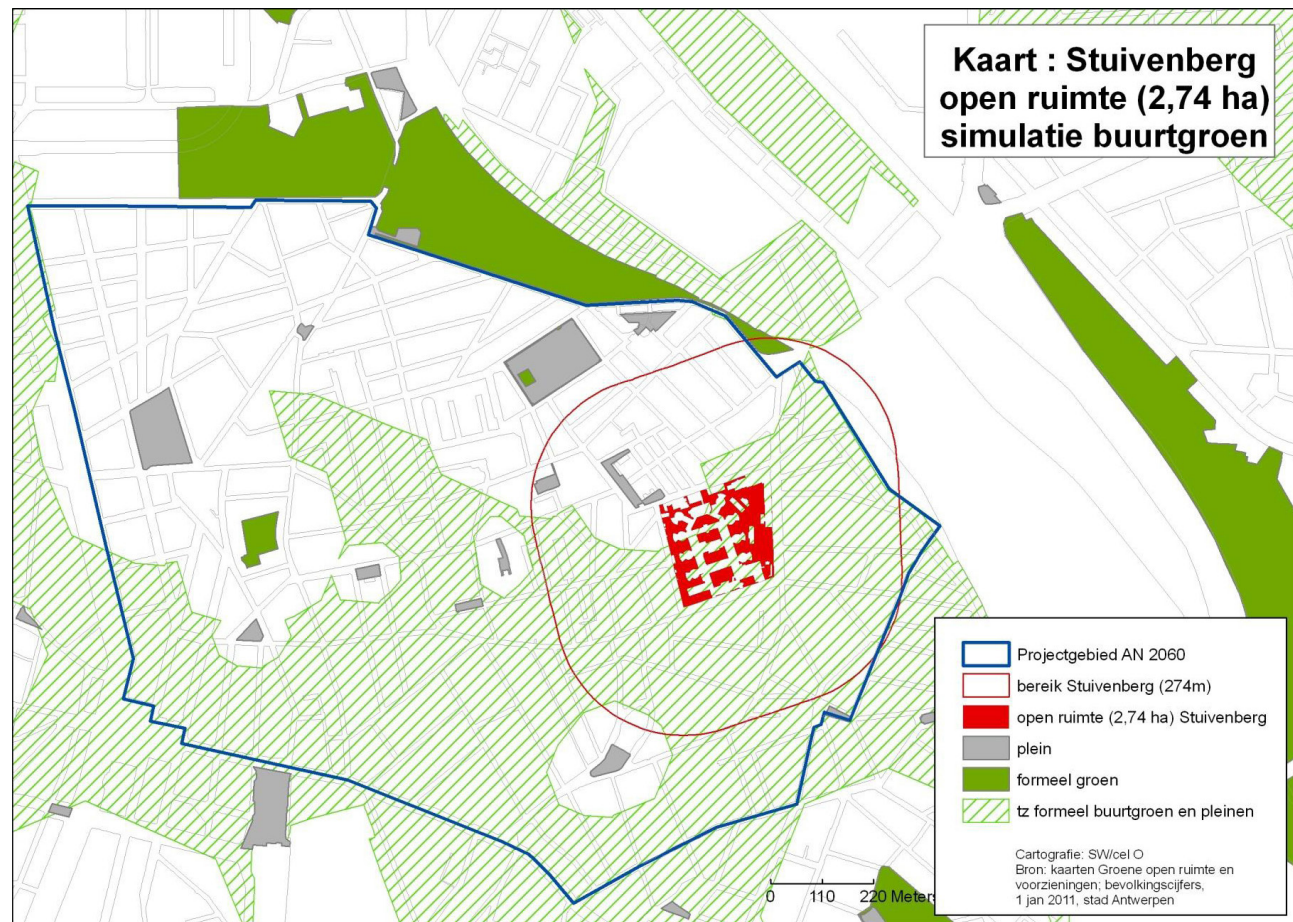
Zelfs op een regenachtige zondagochtend (het moment waarop onderstaande foto's genomen zijn) is het erg druk op straat. Ook in de straten waar enkel gewoond wordt staat het vol met auto's en busjes, ook al is hier geen mens op straat te vinden. Dit resulteert in een vrijwel constante druk op de te smalle wegen in de wijken.

Ook worden oude fabriekshallen gebruikt als parkeergarage waar auto's voor €100,- per maand kunnen staan en wordt elk onbebouwd perceel tussen en binnen de bouwblokken gebruikt als staanplaats voor de vele auto's die in de wijken te vinden zijn.

De enkele pleinen die de wijken kennen lijken constant gebruikt te worden voor een veelheid aan, veelal culturele, activiteiten. De angst dat ook deze open ruimtes ten prooi vallen aan de auto's lijkt niet ver weg.

Aan de andere kant is er ook een groot tekort aan groen in de wijk, een trapveldje, speelplaats, hondenuitlaatplaats of een groepje bomen. Hoewel enkele jaren terug Park Spoor Noord aangelegd is, blijkt dit toch nog wat te ver voor een groot deel van de huishoudens in de wijken.

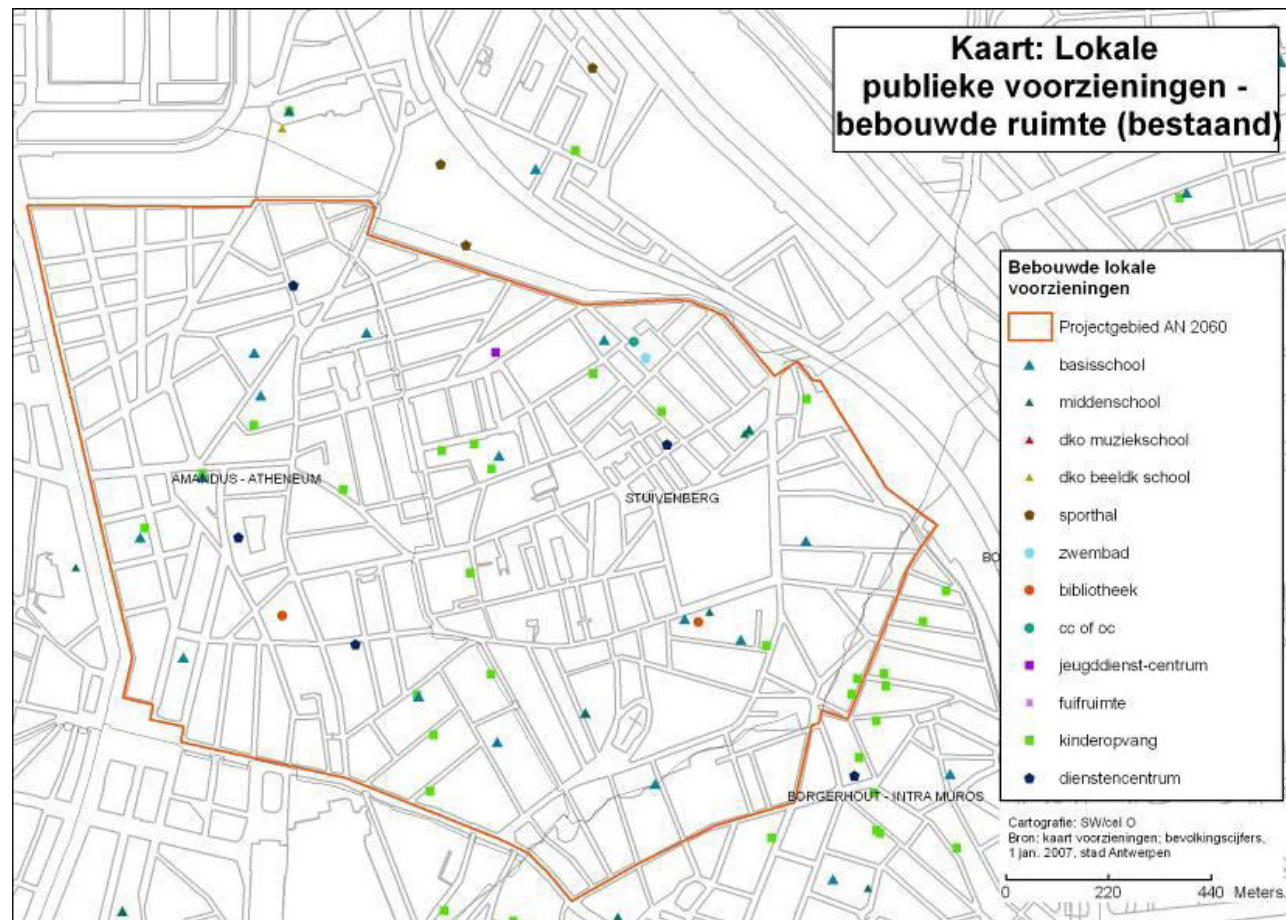
Toch zijn er niet alleen maar tekorten. De wijk Amandus-Atheneum kent een enorm, vaak buitenlands, winkelaanbod wat in veel gevallen zeven dagen per week geopend is. De bibliotheek die de beide wijken bedient, Bibliotheek Permeke, is zelfs de enige bibliotheek in de stad die zelfs op zondag open is.

De stad Antwerpen laat, aan de hand van het kaartmateriaal links, zien dat de buitenruimte per perceel in de twee wijken in veel gevallen miniem is, en dat het aandeel groen binnen de verschillende bouwblokken ook erg is.

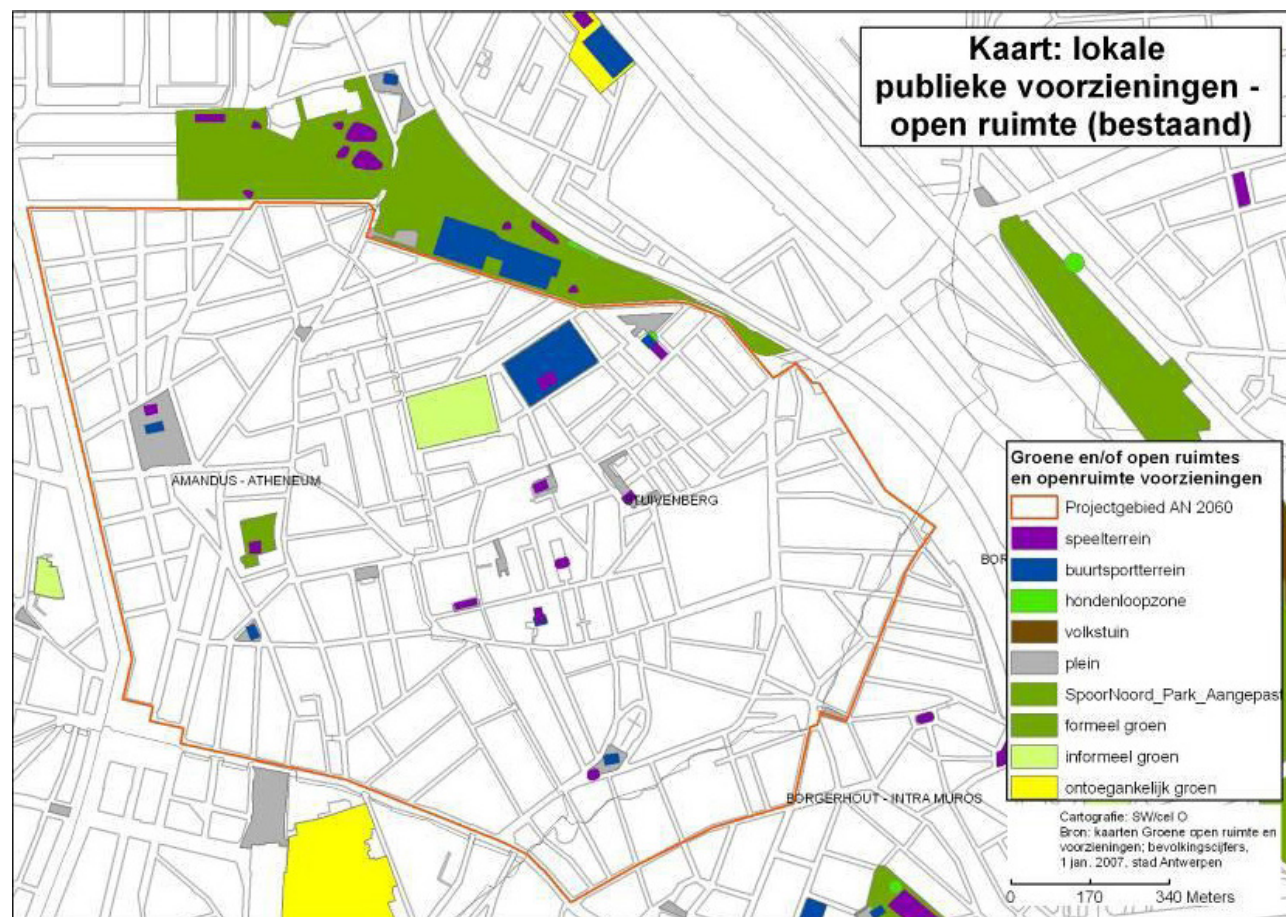
In de derde kaart (boven) wordt de tekortzone groen aangegeven. Daarnaast is op dezelfde kaart aangegeven wat het voor het publiek open stellen van het groen rondom en binnen het Stuivenberggasthuis zou betekenen voor deze tekortzone.

Onderzoek | Tekorten in de wijk | Vanuit het oogpunt van de stad

De stad Antwerpen beschrijft in de Procesnota ontwikkelingskader Stuyvenberg (juni 2011) de tekorten met betrekking tot lokale publieke voorzieningen. De volgende tekorten en tekortzones komen aan bod, het exacte tekort is tussen haakjes aangegeven:

- formeel groen (44,2 ha.: groot tekort)
- speelterrein (1,3 ha.)
- buurtsportterrein
- volkstuin (8 ha.)
- hondenloopzone (0,4 ha.)
- DKO muziek (1,2 te kort)*
- DKO beeld (1 te kort)*
- basisschool (3 te kort)
- kinderopvang (151 plaatsen te kort)
- middenschool (0,7 te kort)
- sporthal (2 te kort / 3.200 m² sportoppervlakte)
- jeugdcentrum (0,7 te kort)
- fuifruimte (50 m² te kort)
- cultuur- en ontmoetingscentrum (0,4 te kort / 167 zitplaatsen)

* DKO: Deeltijds kunstonderwijs, aanvullend onderwijs (buiten de leerplicht) dat zich richt op gemotiveerde leerlingen, jongeren én volwassenen, die zich op vrijwillige basis inschrijven en hiervoor inschrijvingsgeld betalen.

Onderzoek | Tekorten in de wijk | Vanuit inwonersoogpunt

Op 17 februari 2011 is er een focusgroepgesprek georganiseerd als eerste brainstorm over de mogelijke potenties van het vrij te komen Stuivenberggasthuis. Tijdens deze bijeenkomst kregen de aanwezige buurtbewoners de vraag wat te doen met het complex en welke functies ze missen in hun buurt. De volgende antwoorden volgden:

- Dagkliniek: het zou jammer zijn dat deze functie uit dit dichtbevolkte weefsel zou vertrekken. Veel mensen zijn ook niet zo mobiel, dus is nabijheid van een zorgcentrum belangrijk;
- Dingen voor senioren;
- Het zou fijn zijn als je er kan doorwandelen of fietsen. Het is nu een heel groot bouwblok. Een doorsteek zou daarom aangenaam zijn;
- Een park;
- Schoolgemeenschap, een academie, muziek-academie, een vereniging;
- Een rusthuis;
- Stuivenberg zou ook iets kunnen zijn als de forten, die het verenigingsleven dienen;
- In de ronde gebouwen zouden functies kunnen komen die elkaar versterken: restaurant, bioscoop, jeugdzaal, muziekkapel;
- Museum: een vaste locatie voor Xtra-city of voor de collectie orgels van de Gap;
- Stuivenberg heeft altijd een publieke functie gehad en zou dat ook in de toekomst moeten blijven;
- Stuivenberg zou een aantrekkingspool moeten zijn die op een rustige en veilige manier kan bereikt worden. Fiets- en voetgangersdoorsteken creëren zuurstof;
- Hoogtechnische functies: een universiteit of creatieve economie, dat trekt ook andere functies aan zoals café's en broodjeszaken;
- Klimbomen om kinderen in te laten;
- Wat zeker niet mag is om er loftjes in te maken omdat je dan een tweede Zuid krijgt, een eiland voor yuppies;
- In de eerste plaats moet het een centrum zijn voor de wijk. Eerst moet de buurt versterkt worden, nadien kan dat uitgebreid worden voor meer bovenlokale functies;
- Sportfaciliteiten zoals Indoor op Zuid waar je ruimten kunt afhuren. Een plek waar je kan bewegen, je uit leven, je af te reageren;
- Fuifzalen zoals het Trix;
- Een grote ondergrondse parking zodat er auto's uit de straten gehaald kunnen worden.

Onderzoek | Het Stuivenberggasthuis | Introductie

Het Stuivenberggasthuis ontving op 2 januari 1885 haar eerste patiënt en werd op die datum als "ziekenhuis van de armen" in gebruik genomen. Na 130 jaar te hebben gefunctioneerd, zal in 2018 een nieuw ZNA-ziekenhuis de taken van het bestaande gasthuis overnemen, en zal het monumentale ziekenhuis haar functie verliezen.

De 125 jaar oude geschiedenis van het Stuivenberggasthuis wordt gekenmerkt door zowel bouwkundige vernieuwingsaspecten als door geneeskundige en technische ontwikkelingen, die zich er hebben afgespeeld. Het ziekenhuis is ontworpen door François Baeckelmans en gebouwd in paviljoenstijl.

De paviljoenbouw was het gevolg van nieuwe inzichten met betrekking tot hygiëne en bestond uit acht ronde torens van elk twee grote ziekenzalen, die in totaal 320 bedden bevatten. De paviljoenzalen zijn verbonden door gangen en loopbruggen. De zalen waren rond, en een continue controle van patiënten was mogelijk.

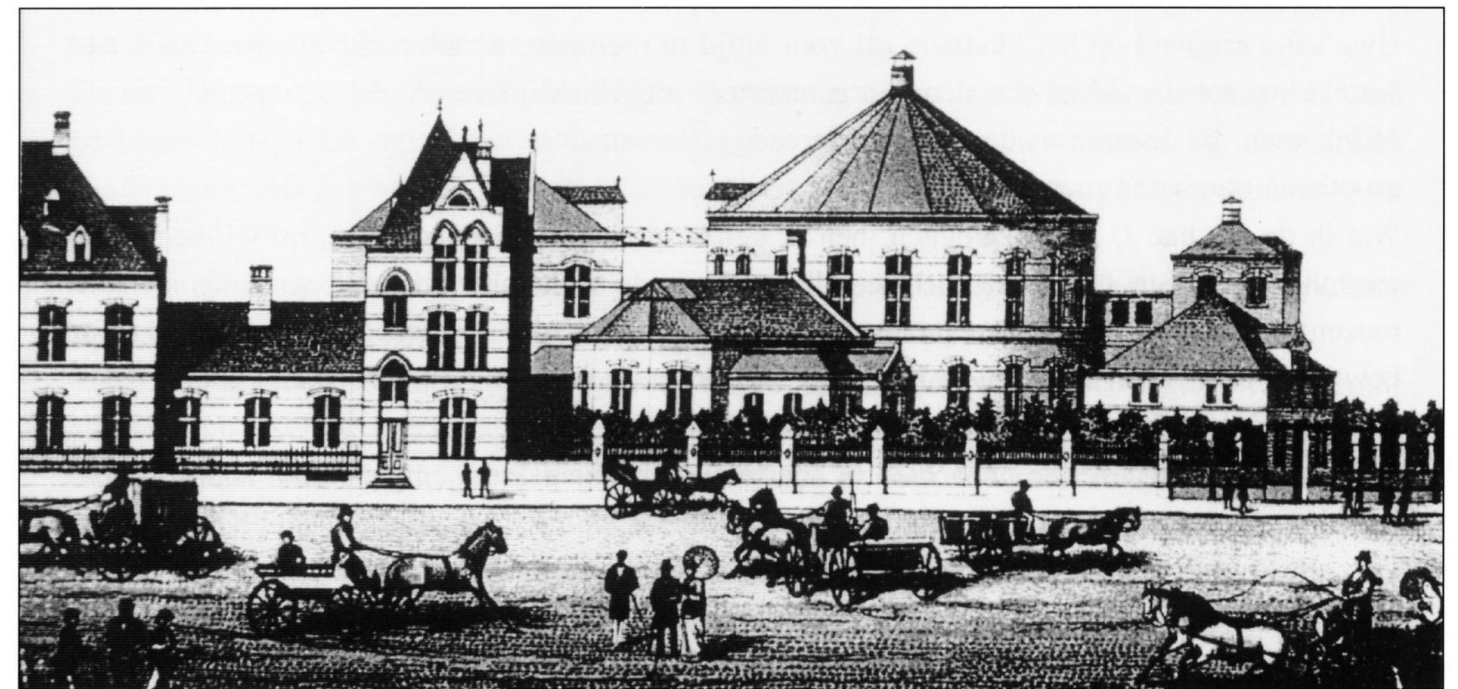
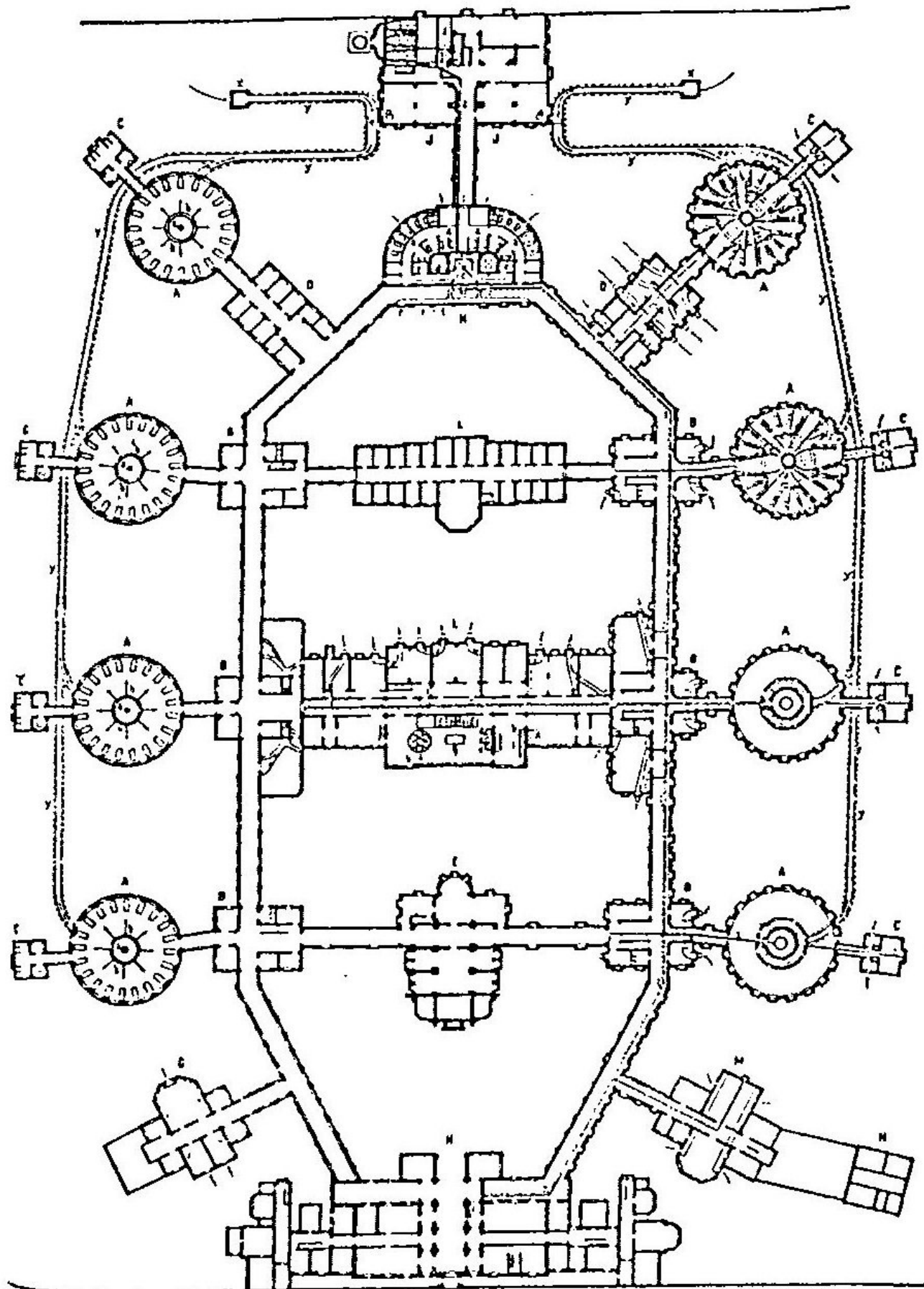
Een tweede concept bestond uit een ingenieus systeem van verwarming en ventilatie. Een ventilatiesysteem met twee grote ventilatoren zorgde voor een continue luchtstroom die via een

buizensysteem werd opgewarmd en de zalen worden ingestuurd via roosters in het plafond. In de zomer kon hetzelfde ventilatiesysteem zorgen voor verse lucht in de zalen.

De belangrijkste naoorlogse verbouwing bestond uit het dichtbouwen van de "open bruggen", die de ronde zalen met elkaar verbonden. Deze nieuwbouw, in 1955, betekende een toename van het aantal bedden tot 650.

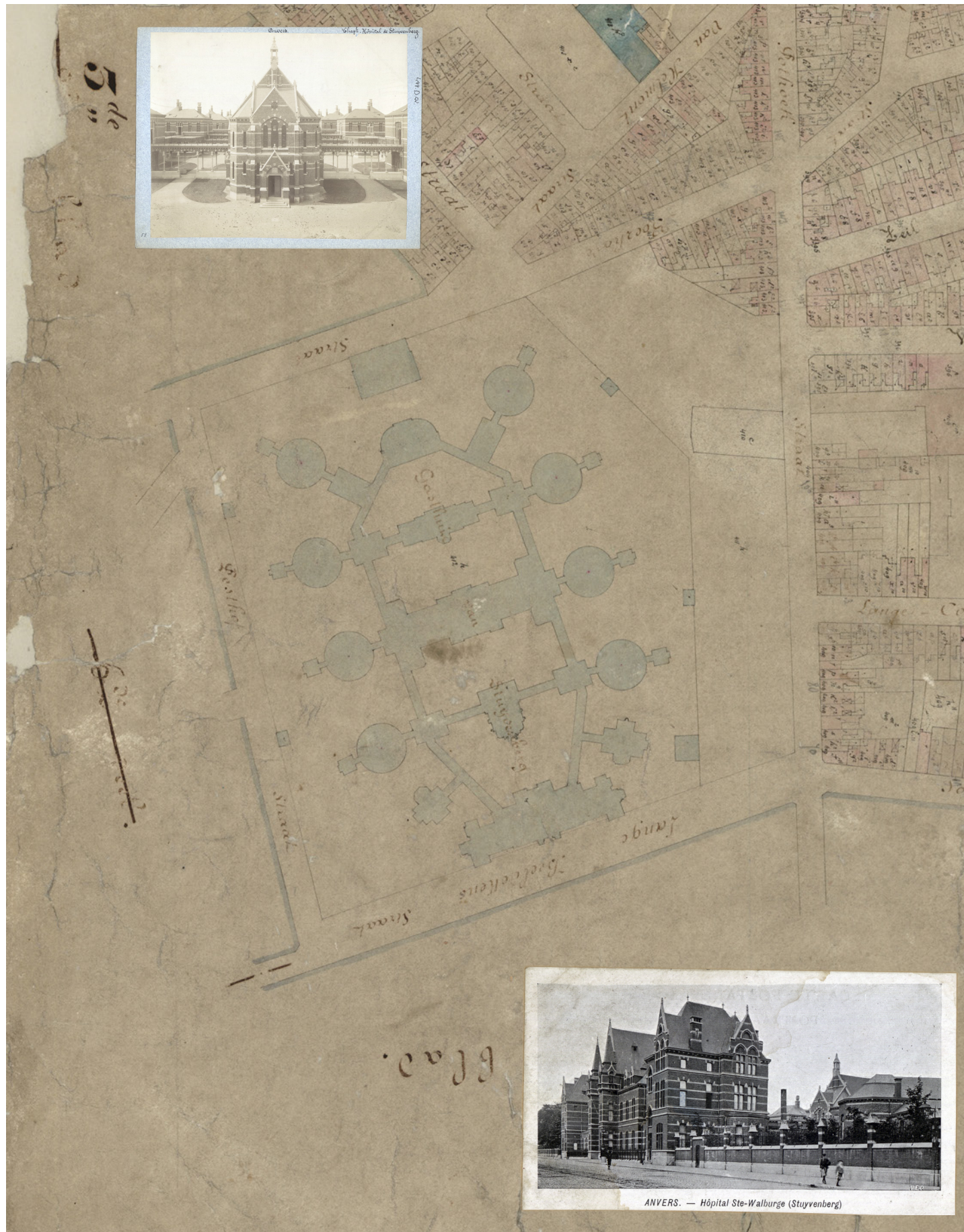
In 1967 werd het plan gelanceerd voor een volledige vernieuwbouw van het ziekenhuis. Het voorzag in een nieuwe spoedeisende hulp, nieuwe operatiekamers, intensive care, brandwondencentrum, psychiatrische afdeling en een afdeling radiologie. De bouwplannen werden toevertrouwd aan architect Karel van Riel, en werden tussen 1979 en 1997 gefaseerd uitgevoerd. Het ziekenhuis had in totaal 730 bedden ter beschikking.

Het ziekenhuis is grondig verbouwd om steeds de moderniserende geneeskunde op te kunnen vangen. De paviljoenen functioneren niet meer zoals ze dat ooit deden. Toch is de symmetrie van het complex al die jaren onaangetast gebleven.

Links: Oorspronkelijke plattegrond | Boven: Het Stuivenberggasthuis in 1885

Onderzoek | Het Stuivenberggasthuis | Boven aanzichten

Circa 1900

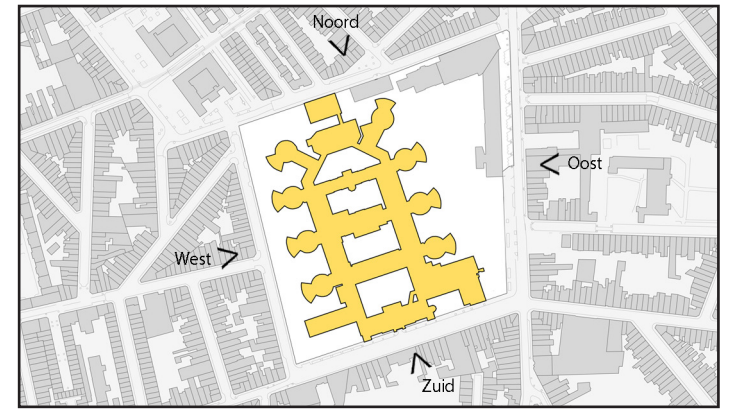

2004

Onderzoek | Het Stuivenberggasthuis | Beeld vanaf de straat

Zuid

Kijkrichting

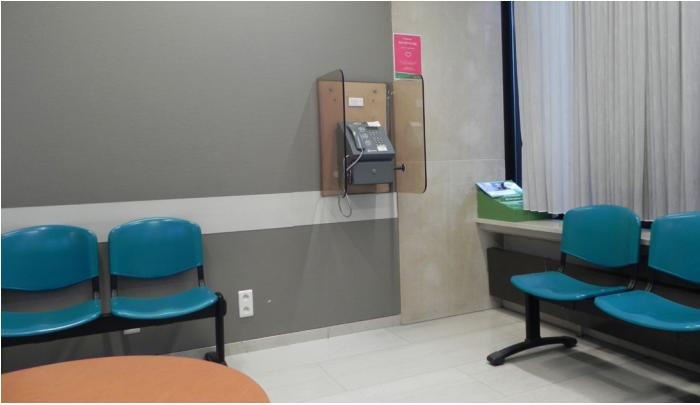
West

Noord

Oost

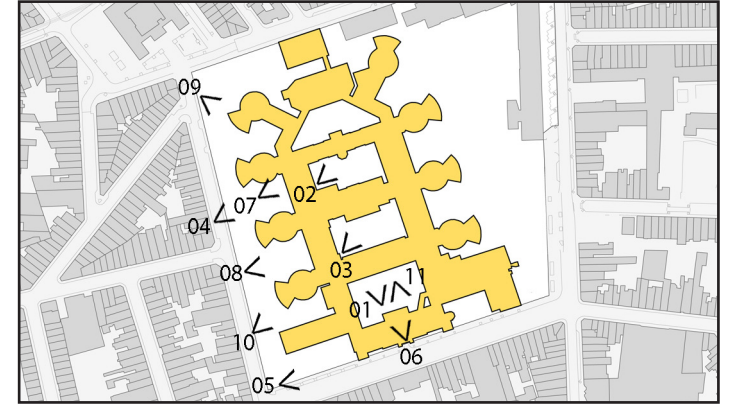
Onderzoek | Het Stuivenberggasthuis | Foto's binnen- en buitenzijde

01

07

Kijkrichtingen

02

03

08

04

09

10

05

06

11

Onderzoek | Het Stuivenberggasthuis | Bouwkundige staat

01

02

03

04

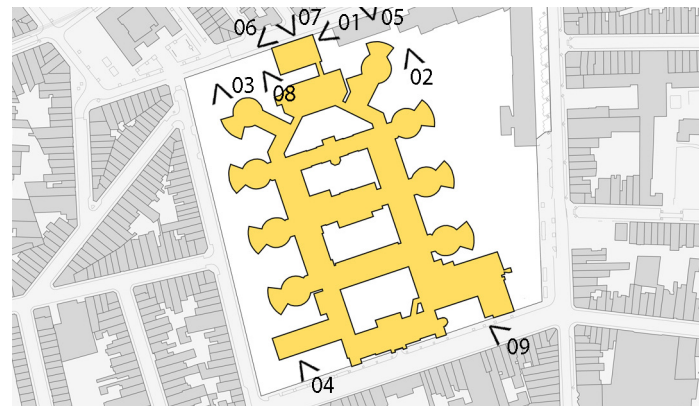
05

06

07

Kijkrichtingen

De gemetselde delen van het Stuivenbergcomplex zijn in een verrassend goede staat. Zelfs de houten kozijnen hebben, hoewel voorzien van enkel glas, ogenschijnlijk slechts een nieuwe verflaag nodig. Wel zijn er een aantal kozijnen, vooral aan de binnenhoven van het complex, vervangen door aluminium exemplaren. In het interieur van het ziekenhuis is, op het cafetaria na, geen enkel spoor meer te bekennen van het oude monumentale ziekenhuis. Wat er nog is, ligt verborgen achter de systeemwanden en – plafonds.

De niet-monumentale delen van het gebouw, de bouwdeelen die in de jaren 60 zijn toegevoegd aan het bestaande ziekenhuis zijn in beduidend minder goede staat. Hoewel het interieur, ook hier verouderd, er nog redelijk uitziet, laten de gevels op meerdere punten enige schade zien.

De drie gebouwen aan de achterzijde van het complex (noordzijde) zijn ook in een beduidend minder goede conditie dan de gemetselde, monumentale bouwwerken. Het bouwwerk aan de linkerzijde, met het gele metselwerk, is de (nood-) stroomvoorziening voor het complex. Waar het bouwwerk vanaf de straatkant een gebouw lijkt, blijkt het bouwwerk voor een deel uit enkel een gevel te bestaan.

Het bouwwerk in het midden is monumentaal, maar lijkt alleen gebruikt te worden als opslagruimte. Dit gebouw maakt, hoewel in dezelfde stijl als de rest van de monumentale bouwwerken, een verwaarloosde indruk. Het mortuarium, aan de rechterzijde, heeft geen enkele architectonische waarde en lijkt dit ook nooit gehad te hebben. Het is een grijs en zielloos gebouw, met recht een mortuarium. Het gebouw rechts van het mortuarium is monumentaal en gebouwd als onderdeel van het oorspronkelijke Stuivenberggasthuis, maar staat momenteel los van het ziekenhuiscomplex.

Geconcludeerd kan worden dat de monumentale gevels in een zeer goede staat zijn en ook het interieur van het ziekenhuis laat, hoewel verouderd, vrijwel geen sporen zien van bouwkundige schade, constructieve problemen, lekkages en dergelijk. De “nieuwbouw” uit de jaren '60 is echter in een minder goede conditie en zal, als deze bouwdeelen behouden worden, veel aandacht nodig hebben. Ook de drie gebouwen aan de achterzijde van het complex zijn in een mindere staat. Het is overduidelijk dat het hier om de achterzijde van het ziekenhuis gaat, hoewel er, in de aanwezige bouwblokkenstructuur, eigenlijk geen sprake kan zijn van een achterkant aan de straat.

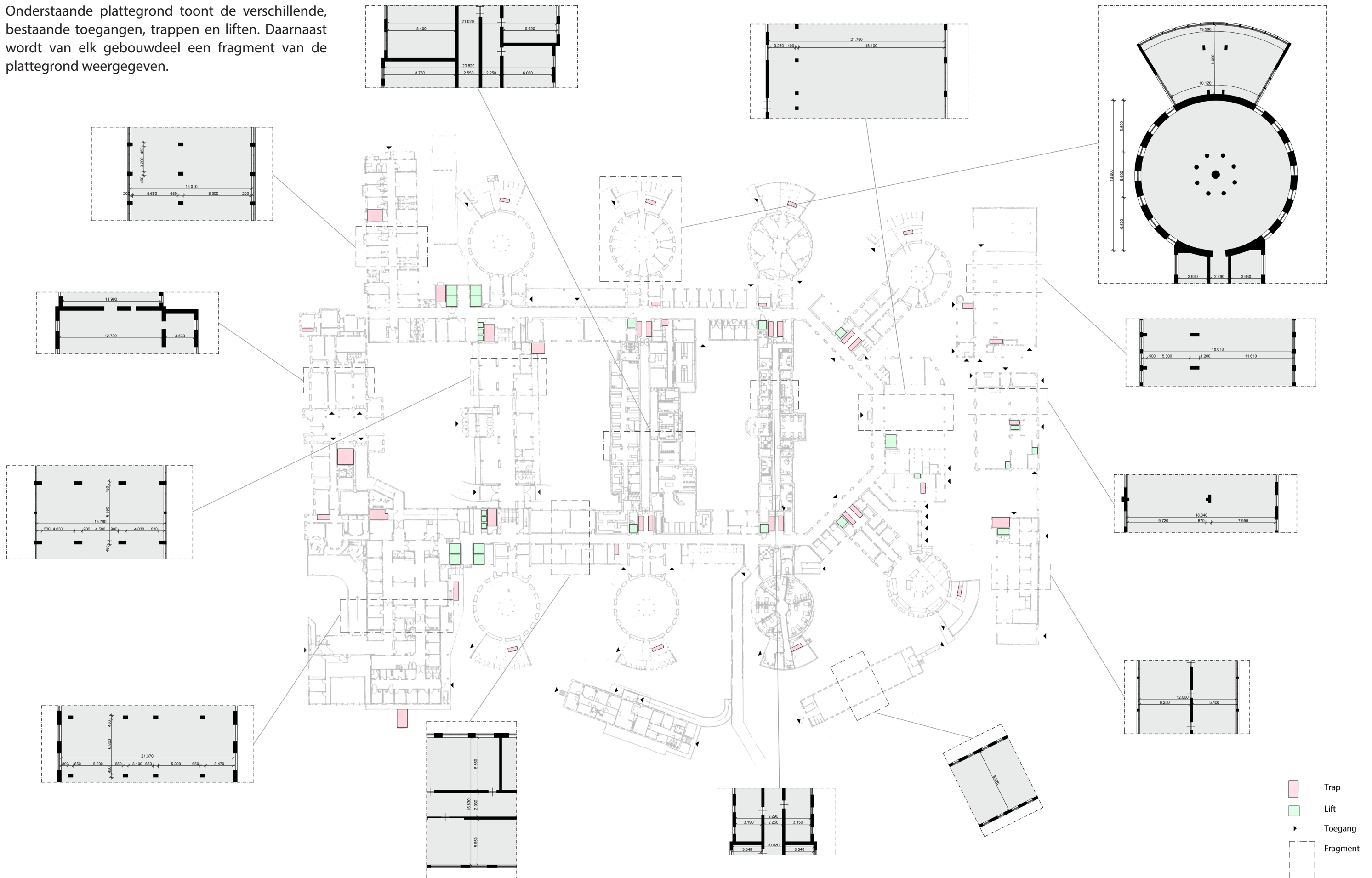
08

09

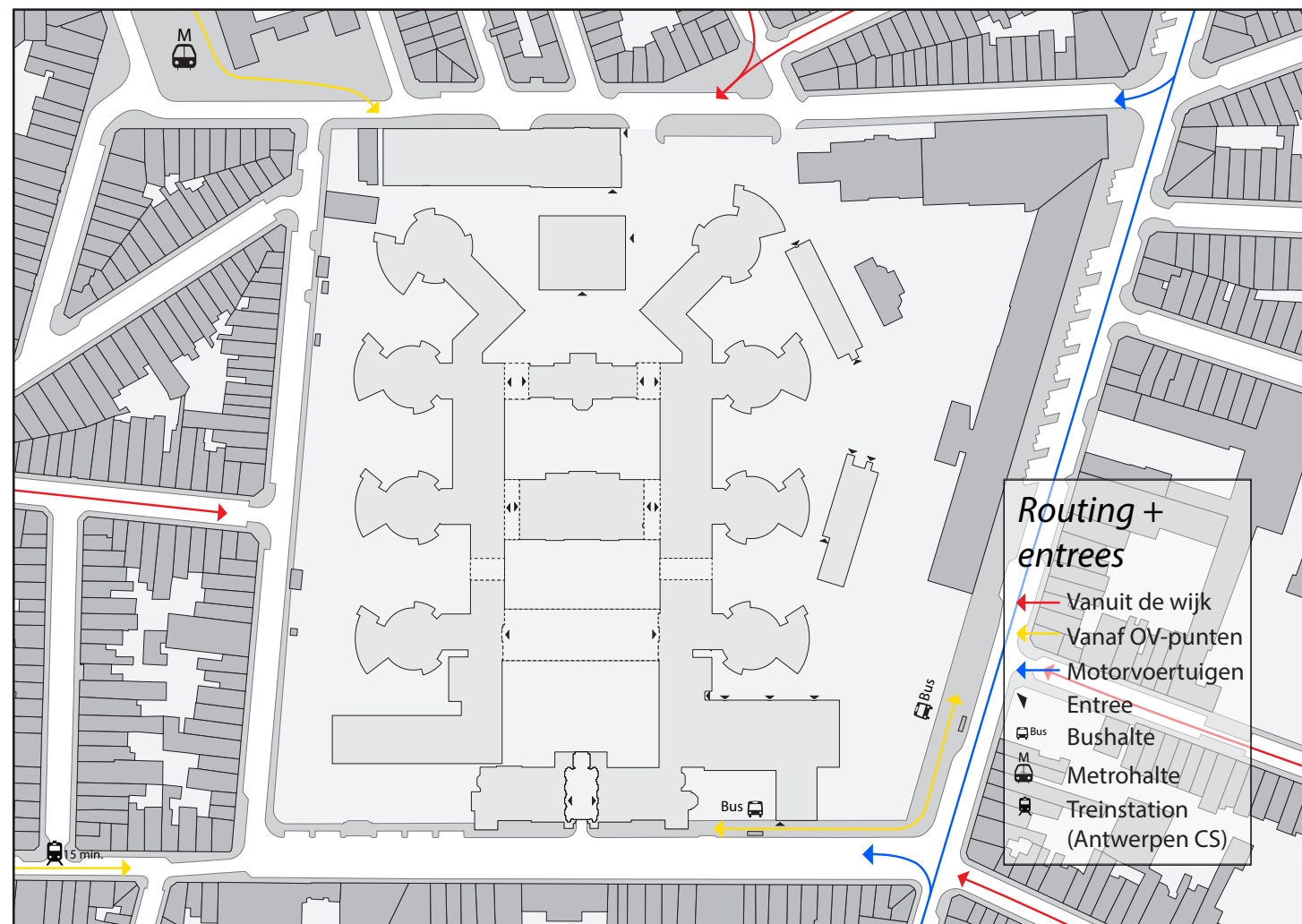
Onderzoek | Het Stuivenberggasthuis | Eerste inventarisatie

Onderstaande plattegrond toont de verschillende, bestaande toegangen, trappen en liften. Daarnaast wordt van elk gebouwdeel een fragment van de plattegrond weergegeven.

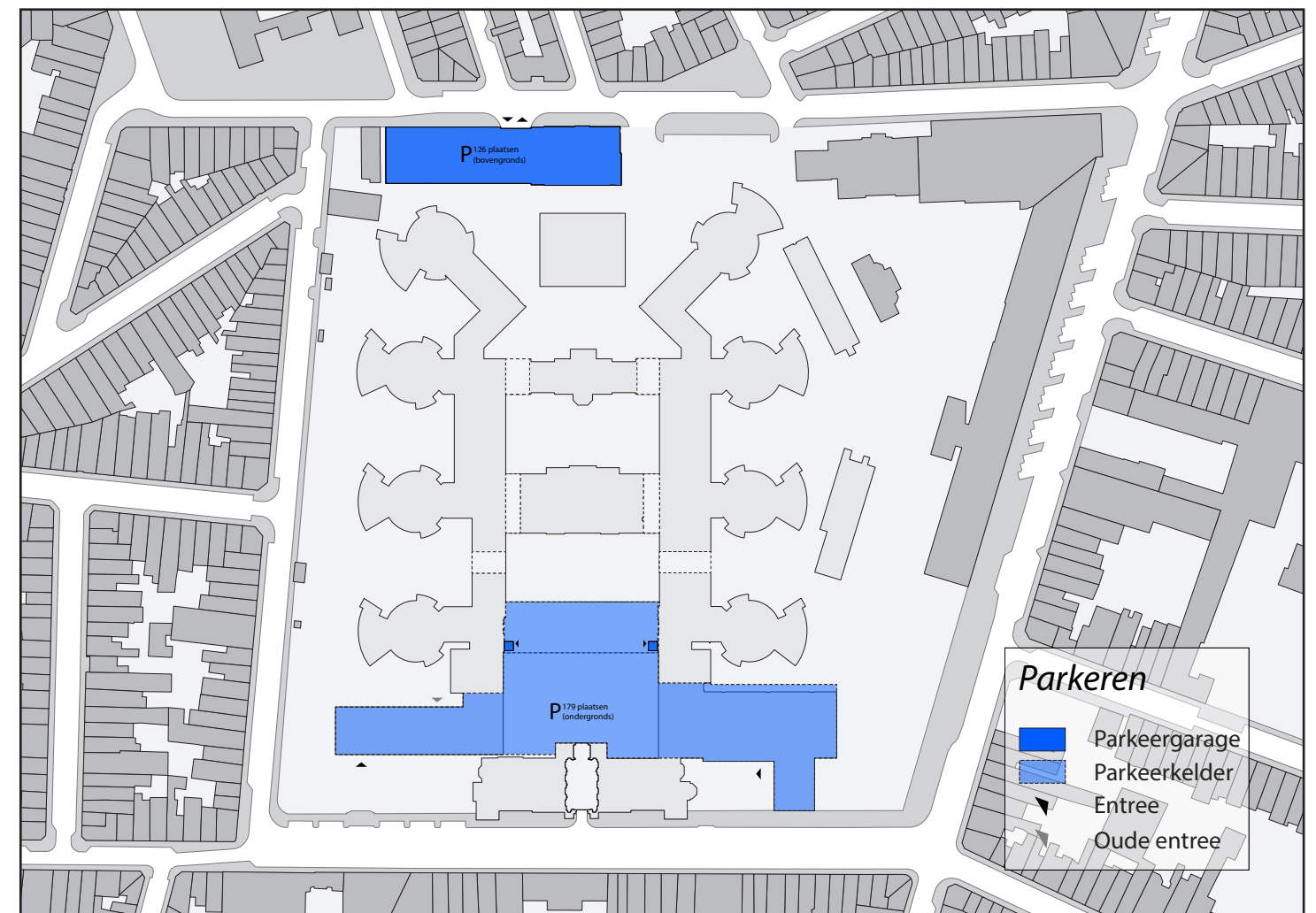
Het complex | De nieuwe situatie

Routing en entrees

Gemotoriseerd verkeer zal vooral gebruik maken van de drukke Pothoekstraat aan de oostzijde van het complex. Daarnaast bevinden zich aan de zuid-oostzijde van het complex enkele bushaltes en aan de noord-westzijde een metrohalte. Station Antwerpen Centraal bevindt zich op circa 15 minuten loopafstand. Voetgangers vanuit de wijk betreden het complex door de doorgangen aan de oost- en westzijde.

Parkeren

Autoverkeer vanuit de Pothoekstraat parkeert aan de noord- of zuidzijde van het complex, naar gelang de locatie van het appartement. Aan de zuidzijde bevindt zich een bestaande parkeerkelder onder de hoogbouw. Deze is uitgebreid onder een binnenplein, en heeft over 179 plaatsen. De parkeergarage aan de noordzijde heeft 126 plaatsen. Zo is er één plaats per woning, wat erg ruim is, met gemiddel 0,56 auto's per huishouden in deze omgeving.

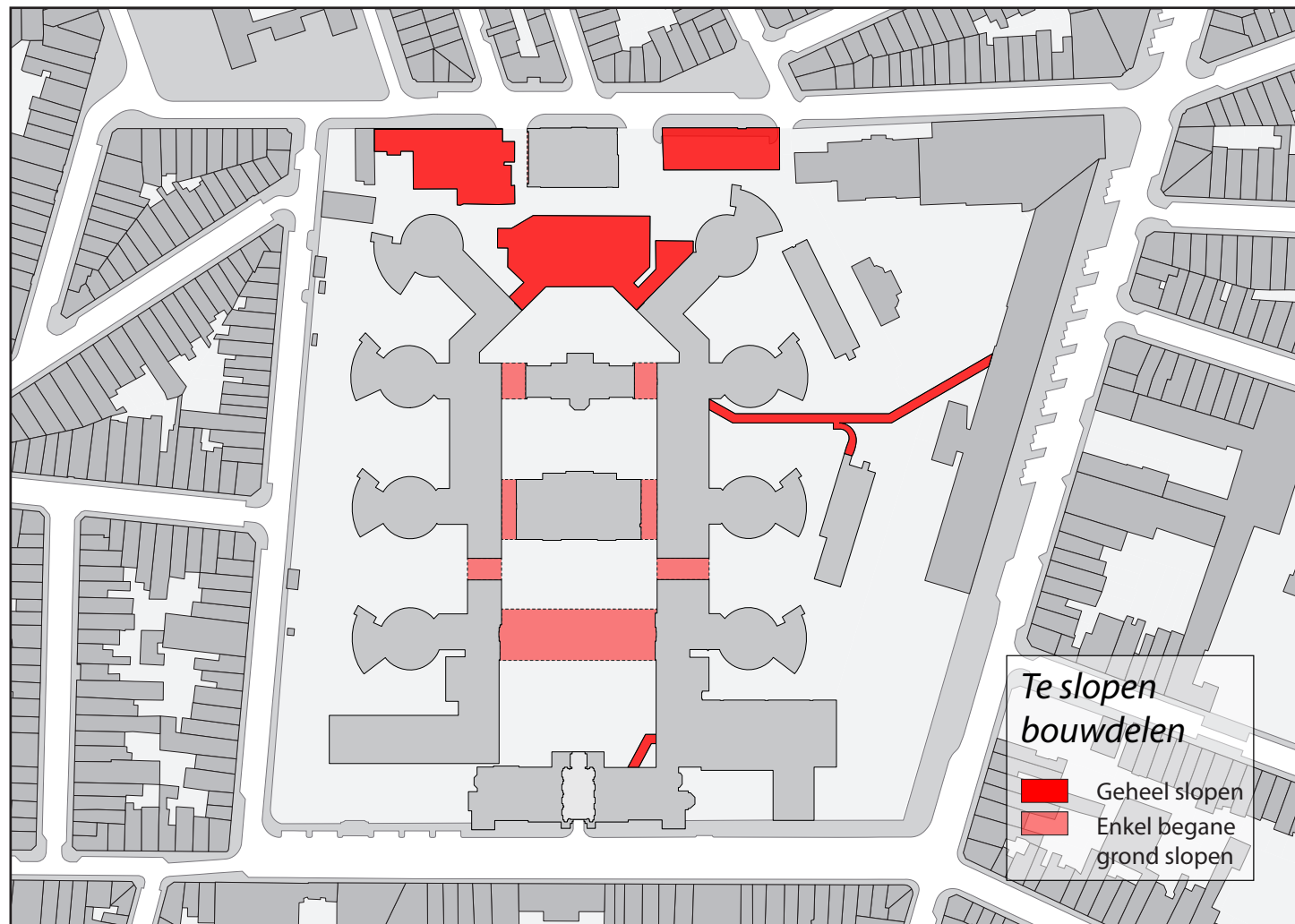
Het complex | Opbouw van het plan

Concept

Centraal in het complex ligt een serie pleinen waar de aanwezige voorzieningen aan liggen en van waar uit alle appartementen ontsloten zijn. Deze appartementen hebben elk een buitenruimte aan de parkzones aan de buitenzijde van het complex. Er zijn in totaal 305 wooneenheden. Hiermee is de woningdichtheid van het complex gelijk aan die van de omliggende huizenblokken, wat een goede indicatie is voor de betaalbaarheid van de appartementen.

Het complex | Opbouw van het plan

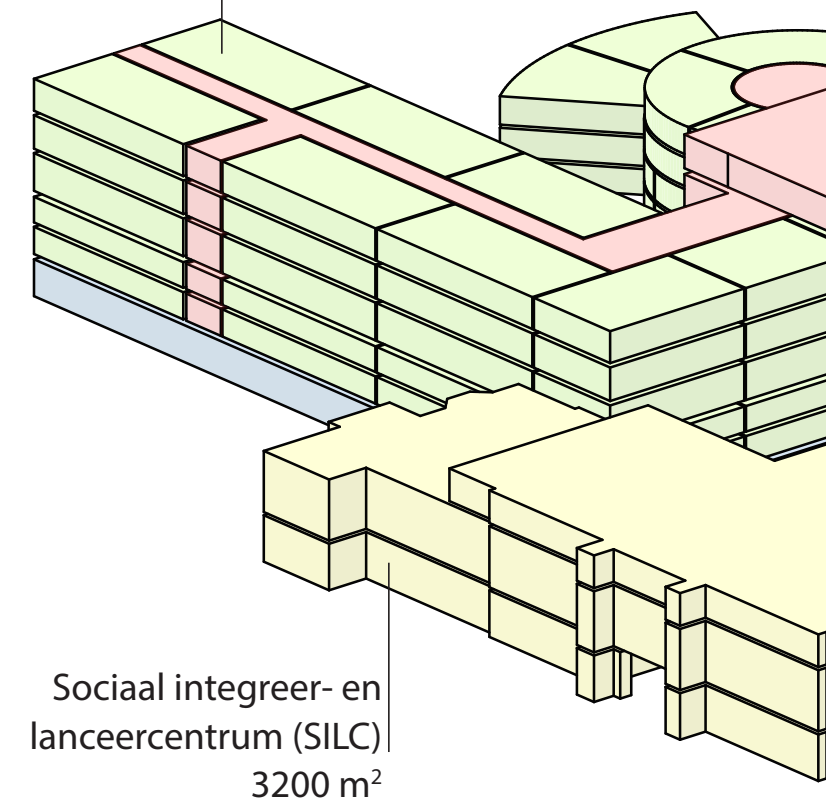

Sloop en nieuwbouw

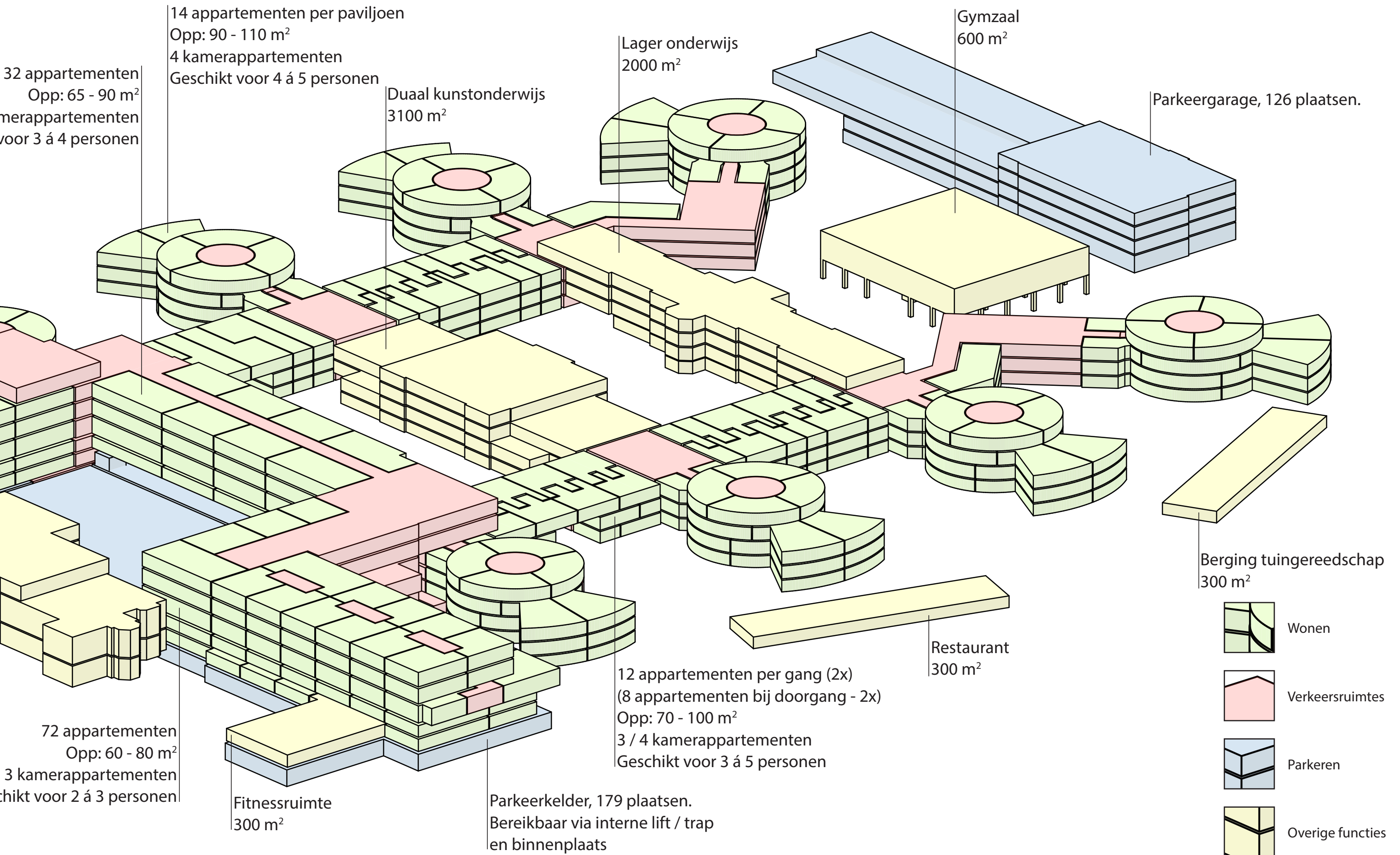
Een aantal gebouwdelen worden geheel of gedeeltelijk gesloopt. Als eerste worden er een aantal doorbraken op begane grondniveau gemaakt, zodat het complex geopend wordt voor de wijk en het nieuwe middelpunt van de omgeving kan zijn. Daarnaast verdwijnen er een aantal verbindingsgangen, deze hebben geen functie meer. De huidige nood-stroomvoorziening wordt vervangen door een nieuwe parkeergarage, en op de plaats van het mortuarium komt de zoef- en zoenzone. Beide gebouwen verkeren in zeer slechte staat. De huidige keuken, welke anders dan zo lijkt te zijn, een latere toevoeging en geen monumentaal pand is, word ook gesloopt. In plaats daarvan word er een gymzaal op poten geplaatst. Als laatste worden er, aan de bestaande paviljoens, balkons opgehangen.

3 ka
Geschikt v

45 appartementen
Opp: 75 - 90 m²
3 kamerappartementen
Geschikt voor 3 á 4 personen
Gezamenlijke daktuin

Het complex | Functies van de gebouwdelen

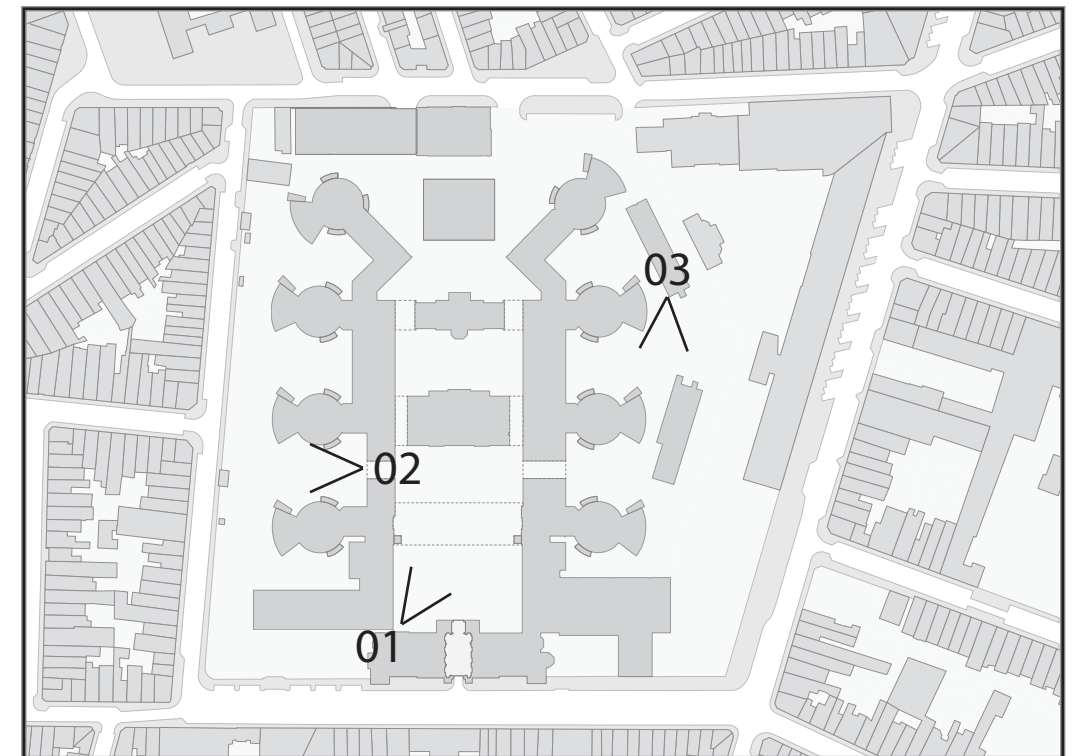

Het complex | Impressies

De centrale pleinen doen vooral dienst al bijeenkomstruimtes. Het is een kruispunt op de route door de wijk, de plek voor weekmarkten, braderieën en allerlei evenementen voor en door de buurt, wijk of stad. Het is de plek waar de circa 1200 bewoners van het complex elkaar tegen komen en een praatje maken.

In de parken aan de oost- en westkant kun je wandelen, op een bankje zitten of bijkletsen met je burens. De kinderen kunnen terecht in een speeltuintje en aan de westzijde wordt groente en fruit verbouwd en opgegeten in het restaurant. Je kunt er een rondje joggen of met je hond lopen, maar het echte sporten gebeurt in Park Spoor Noord. Daar kun je een balletje trappen of hardlopen en dergelijke.

De beide parken worden 's avond afgesloten voor publiek, om ongewenste activiteiten als drugs- of geluidsoverlast te voorkomen. De centrale pleinen zijn in principe dag en nacht toegankelijk, maar kunnen indien nodig ook afgesloten worden.

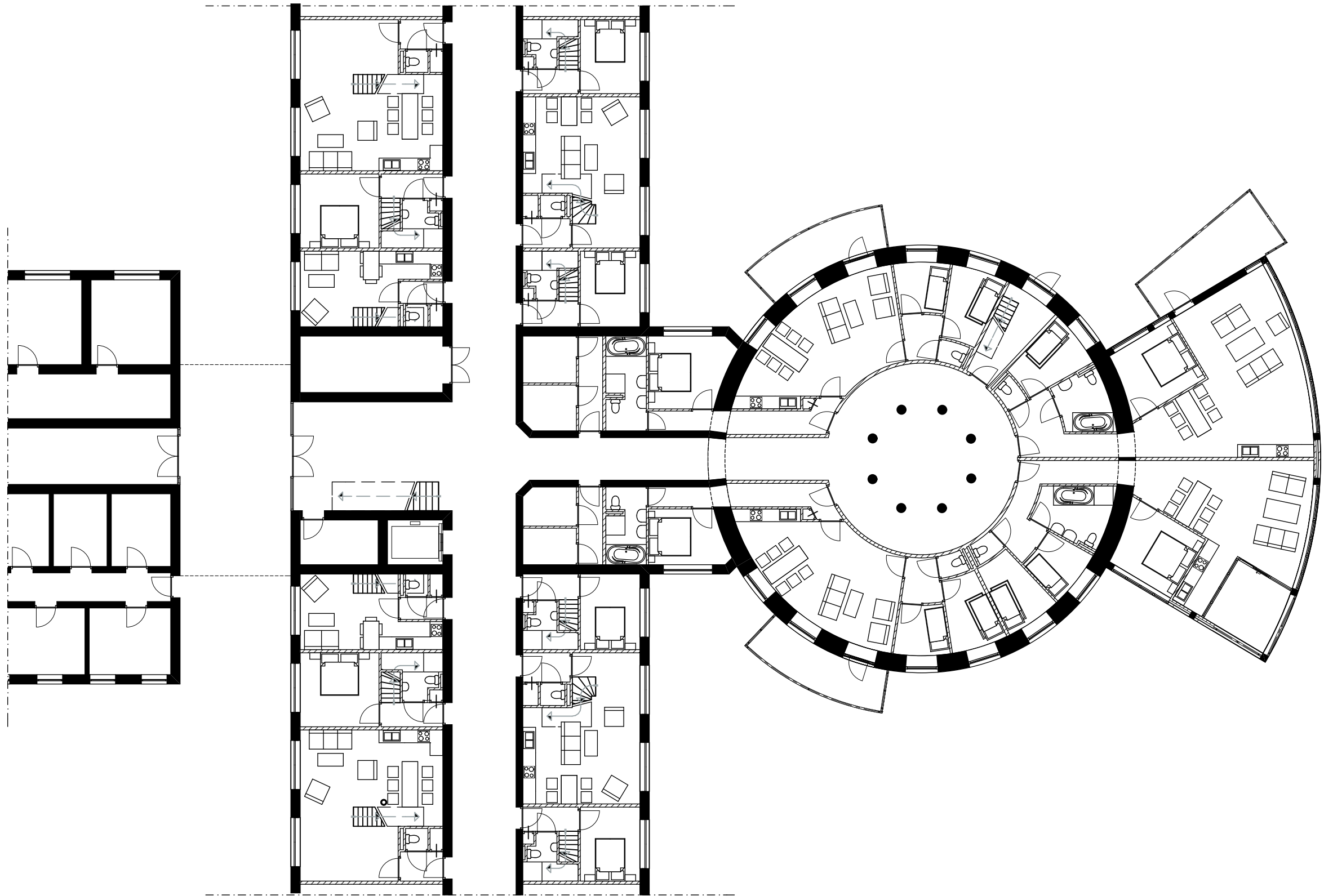

- 01. Het binnenplein met mogelijke invulling als dagmarkt of locatie voor evenementen
- 02. Het park aan de westzijde
- 03. Het park aan de oostzijde met moestuintjes

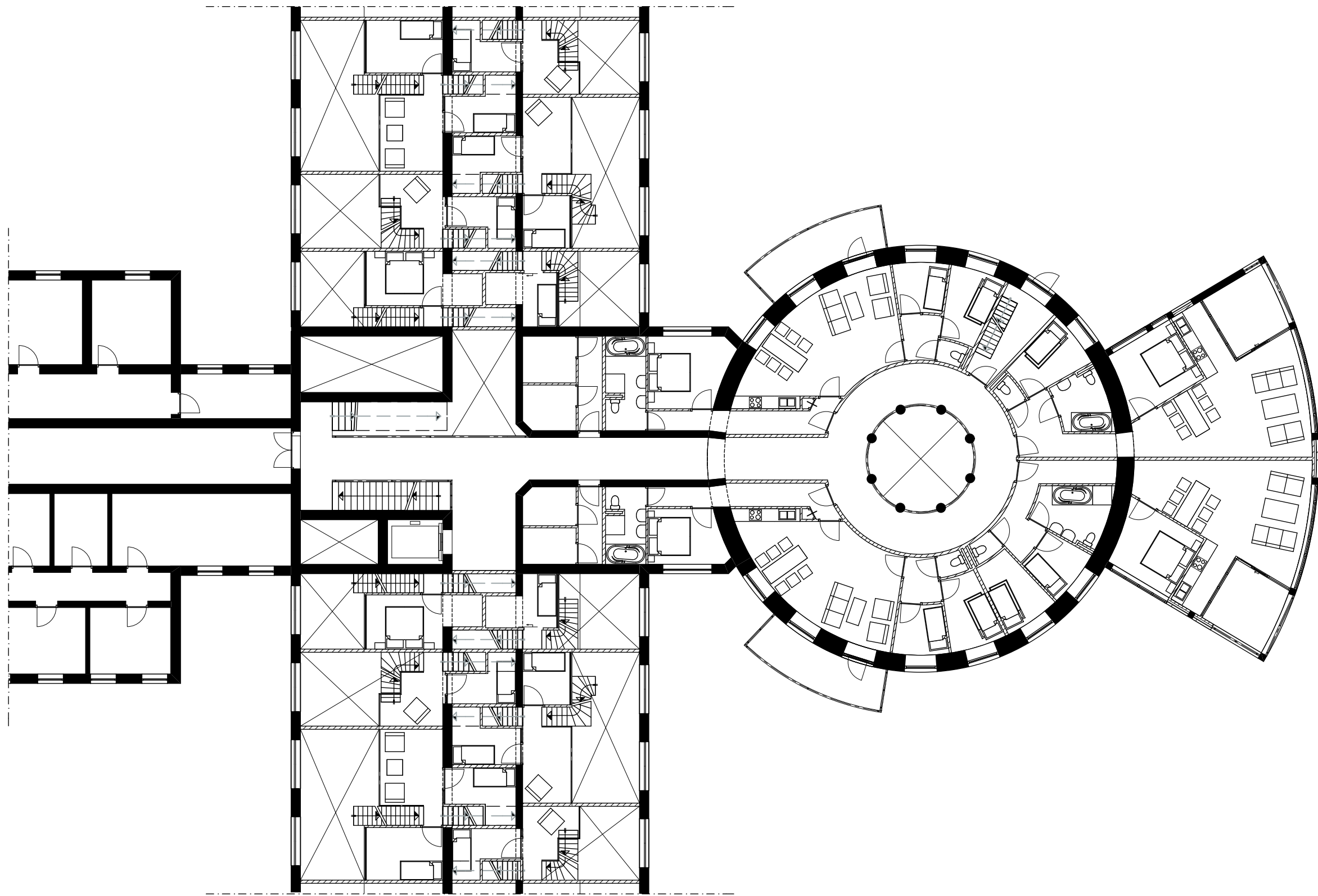
Het complex | Impressies

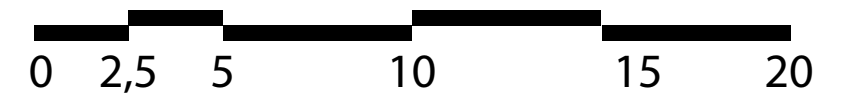

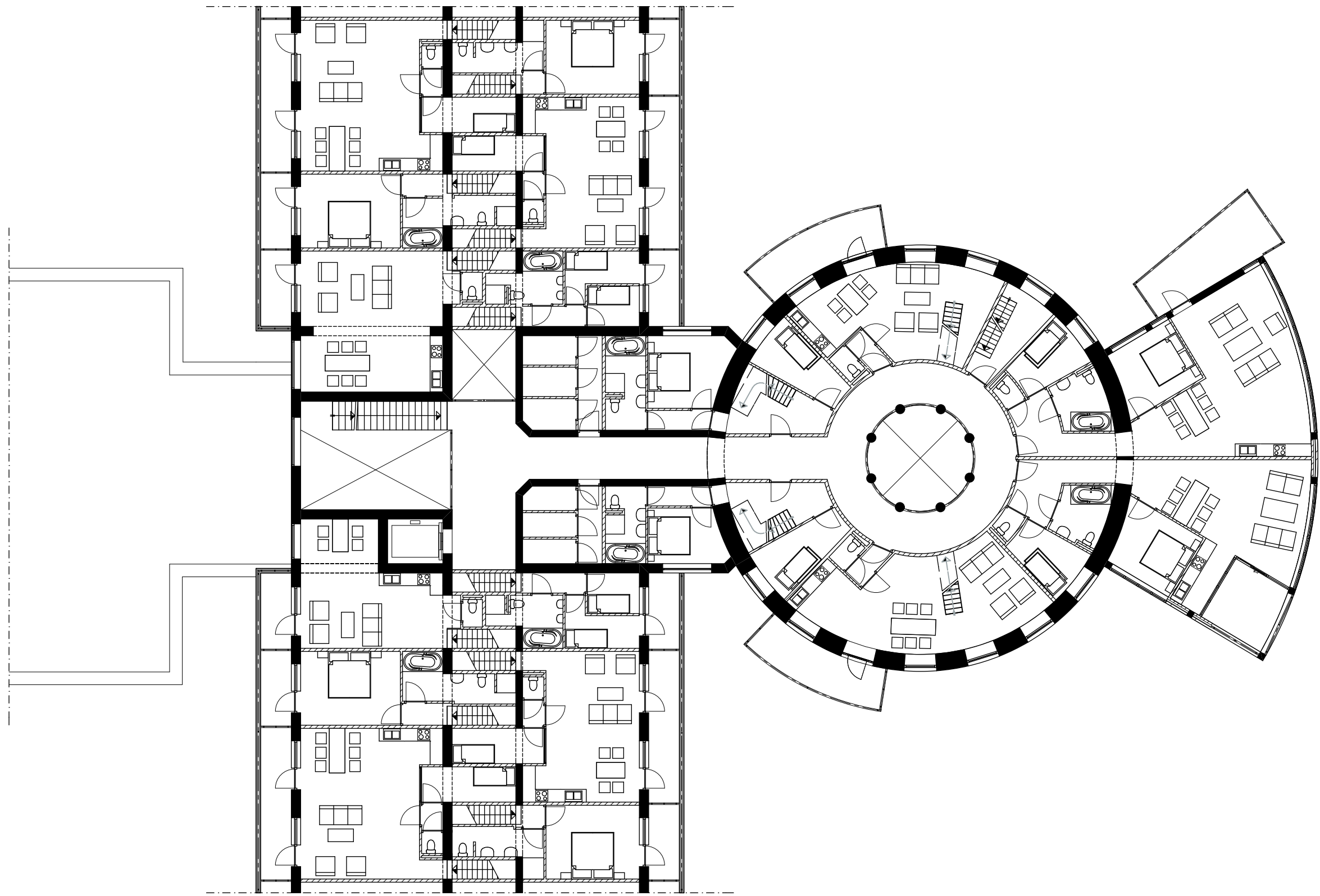
Begane grond_schaal 1:200

Het paviljoen | Plattegronden

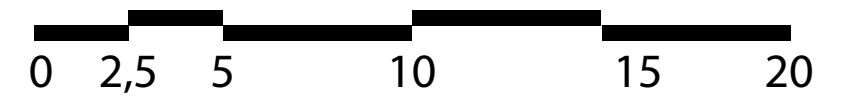
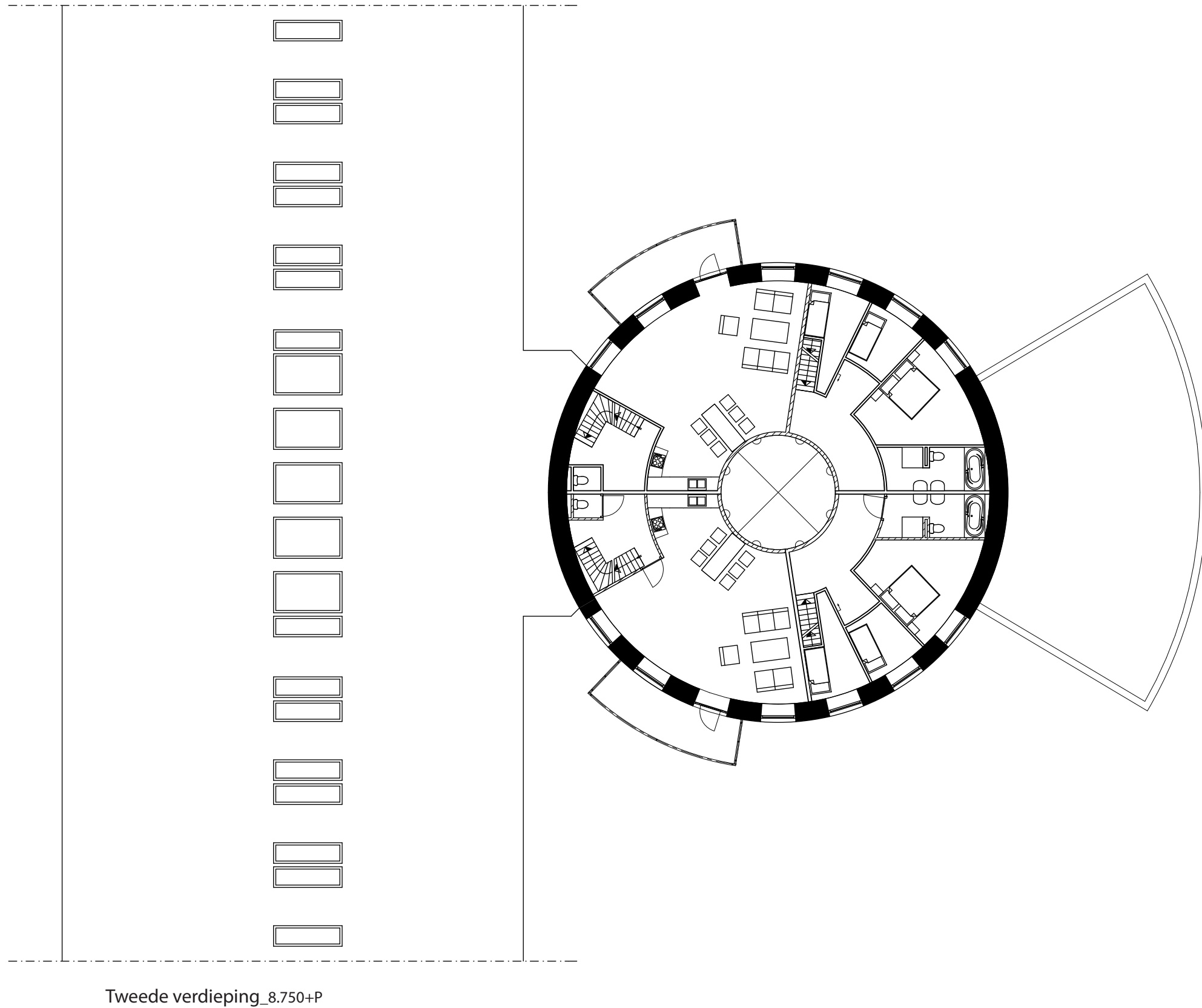
Tussenverdieping_2.750 +P

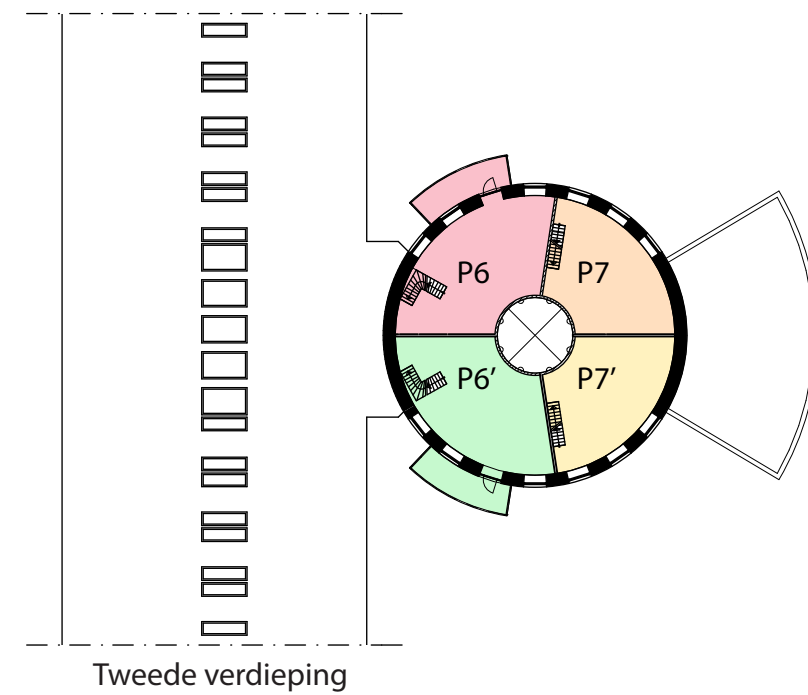
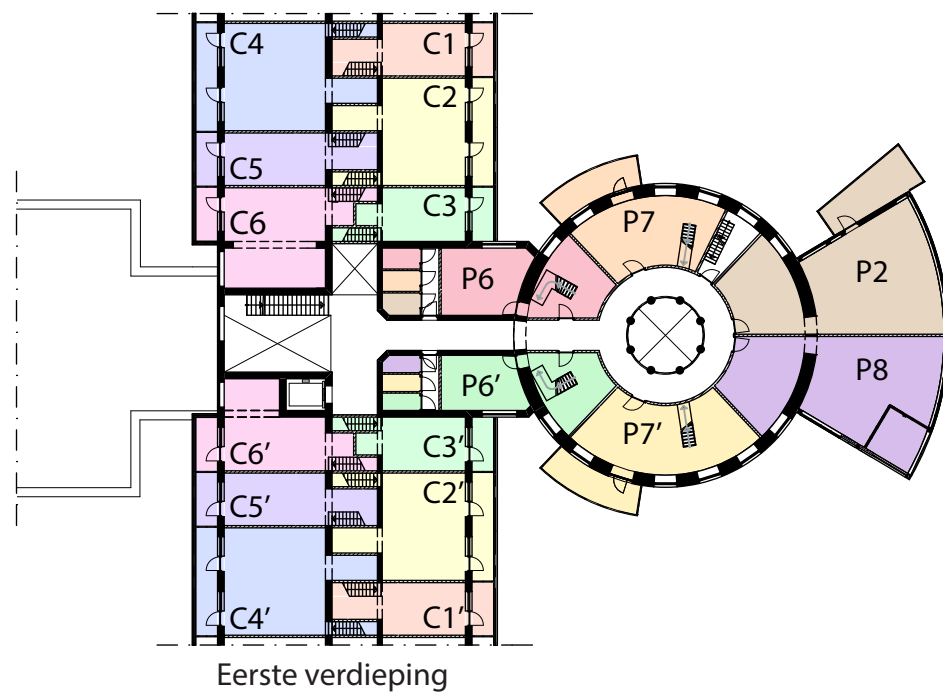
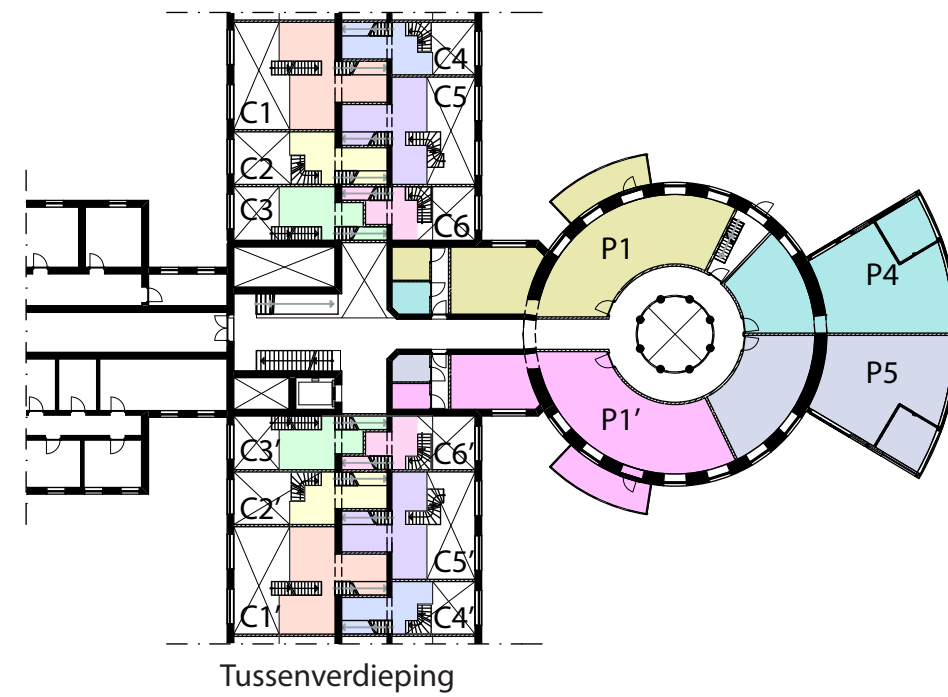
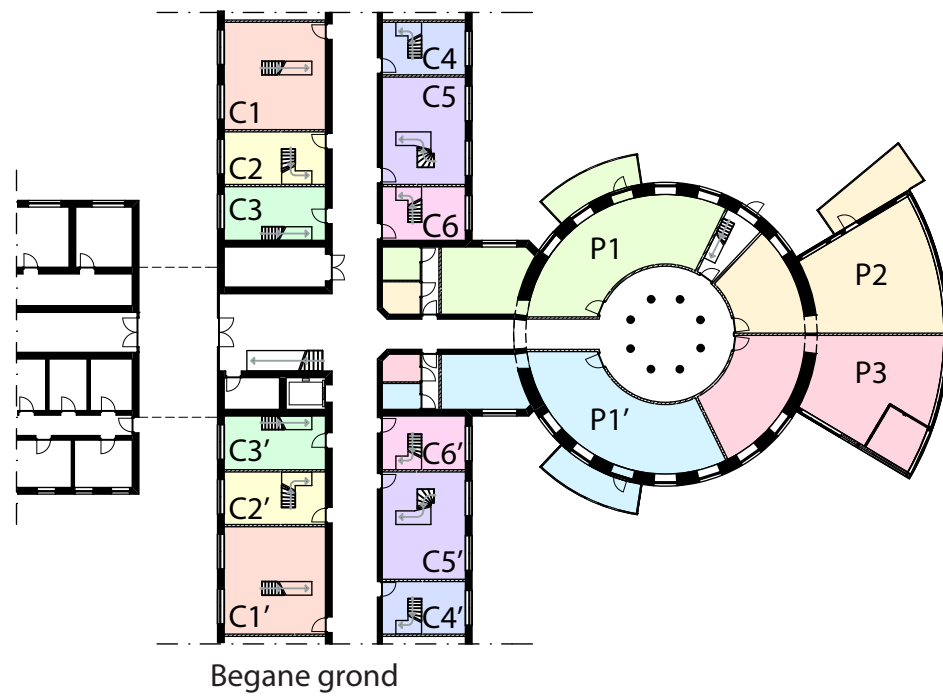
Eerste verdieping_5.750 +P

Het paviljoen | Plattegronden

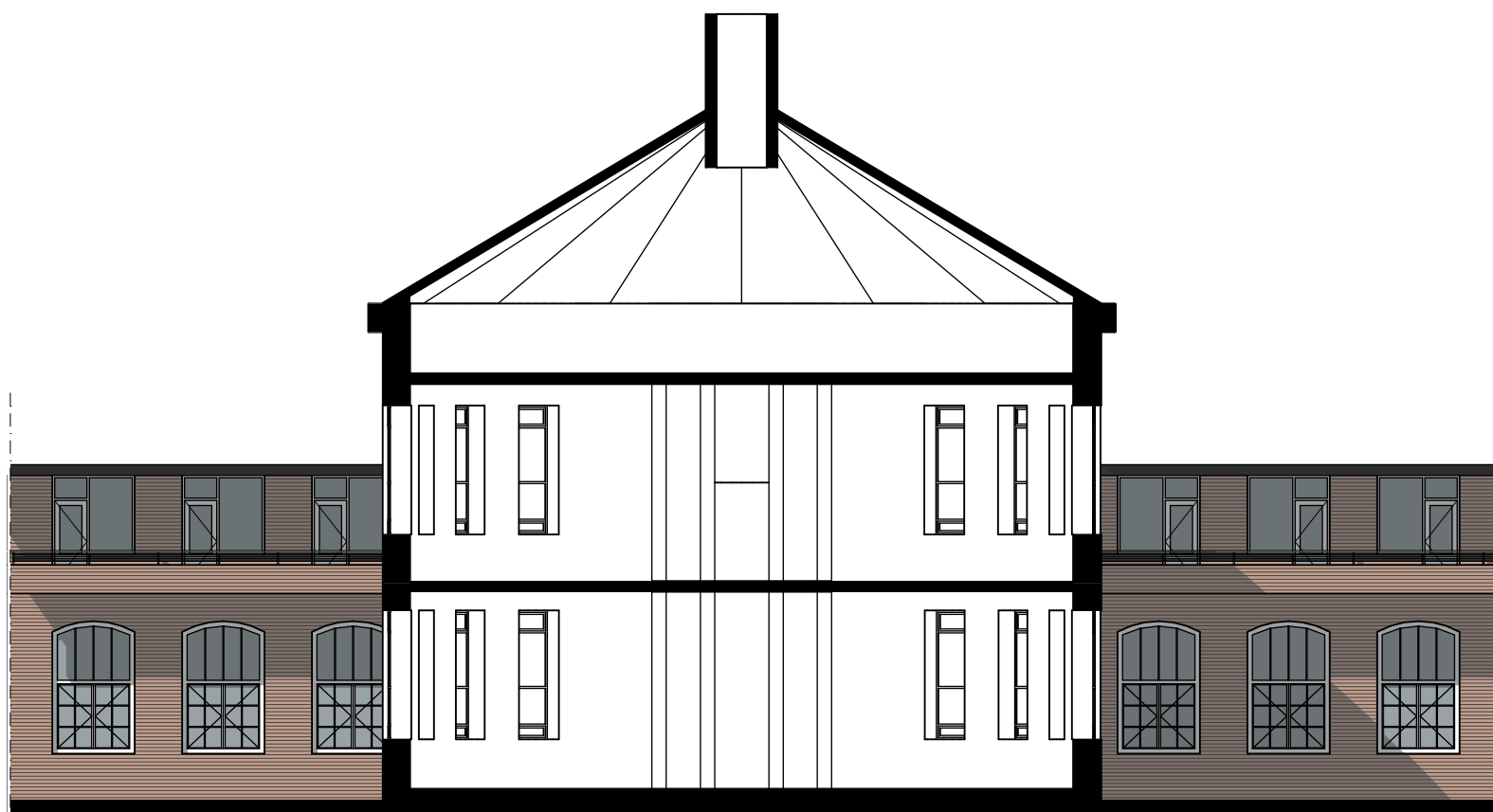
Elk van de paviljoens bevat 14 appartementen, terwijl in de corridors elk 12 woningen liggen. Deze appartementen zijn allen drie- of vierkamerappartementen, maar verschillen onderling van opzet en oppervlakte. De woningen in de corridors zijn elk 3 lagen hoog, terwijl die in de paviljoens enkel- of dubbellaags zijn. De oppervlakte van de appartementen verschilt, maar ligt tussen de ca. 73 en ca. 112 m², met een gemiddelde grootte van ca. 100 m².

Het paviljoen | Appartementen

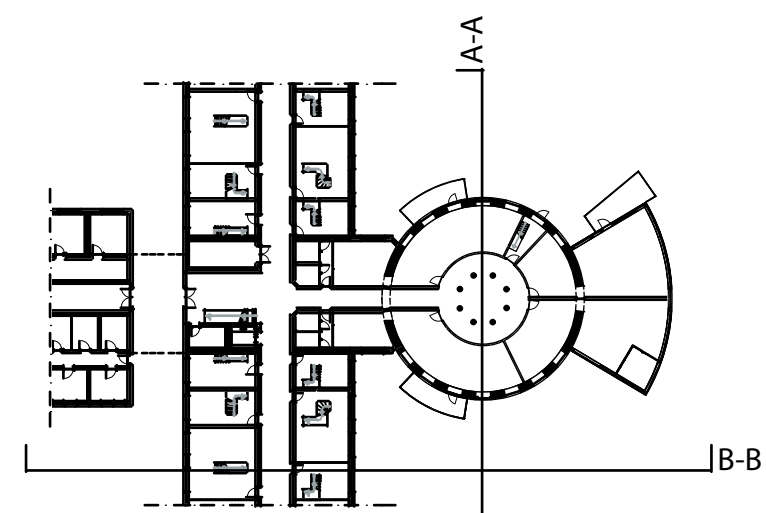

Doorsnede A-A_nieuwe situatie

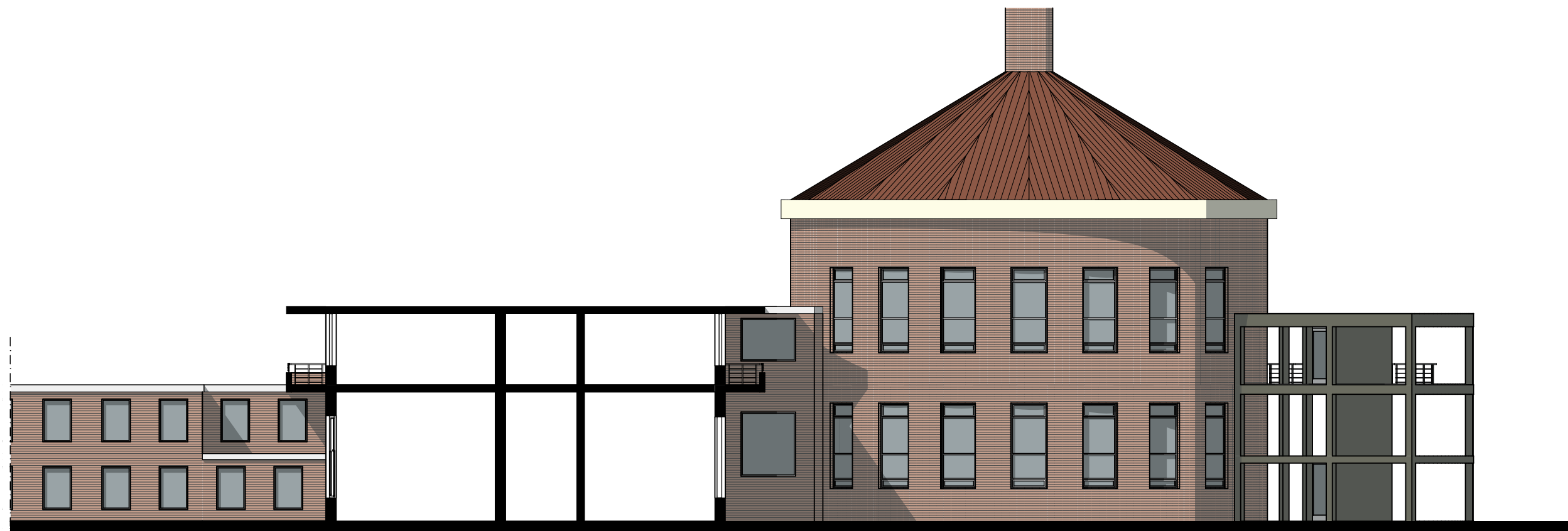
Doorsnede A-A_bestande situatie

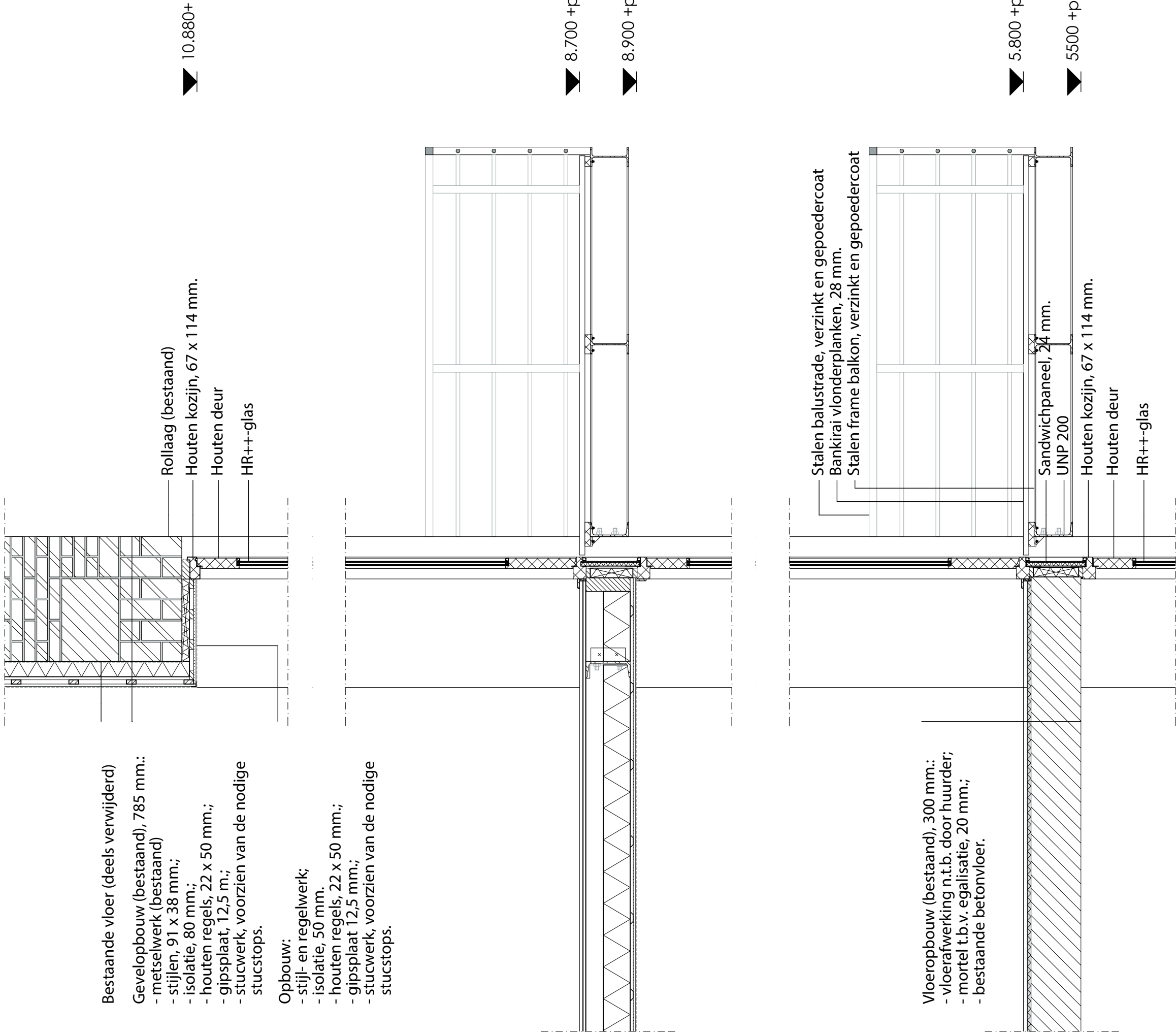
Het paviljoen | Doorsnedes

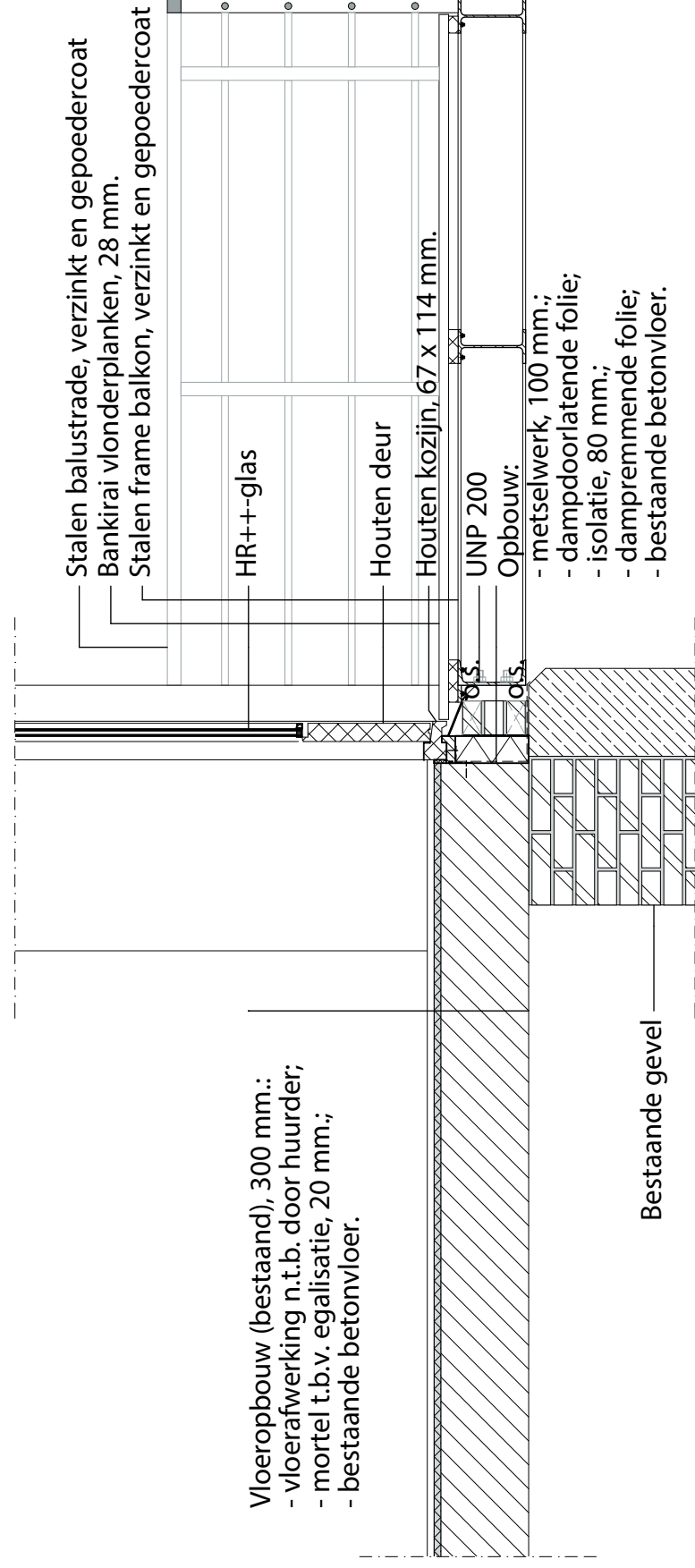
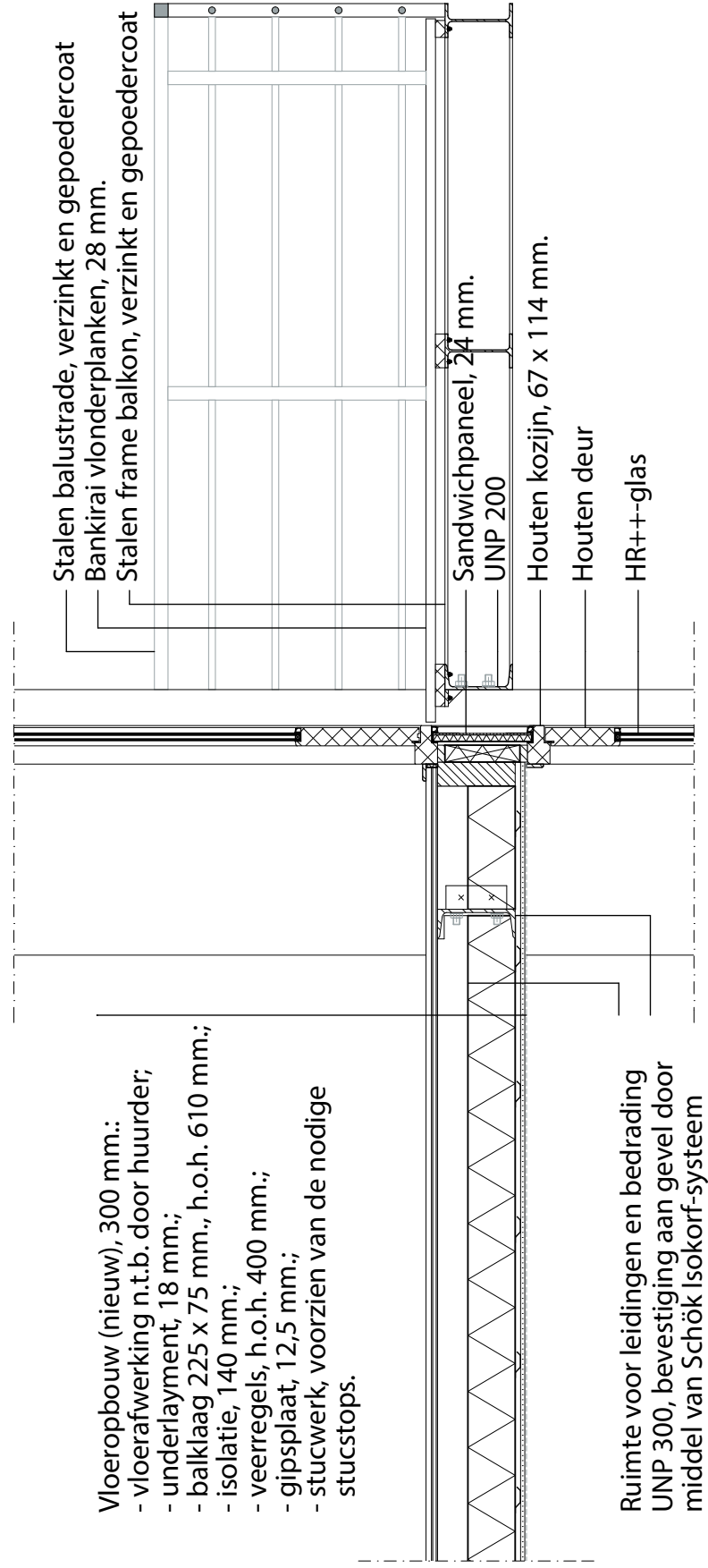
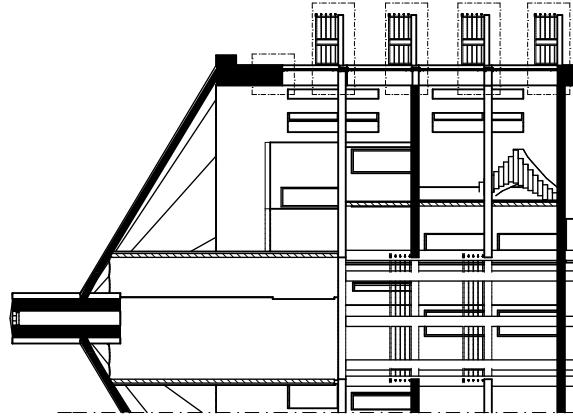

Doorsnede B-B_nieuwe situatie

Doorsnede B-B_bestaaende situatie

Het paviljoen | Principedetailering

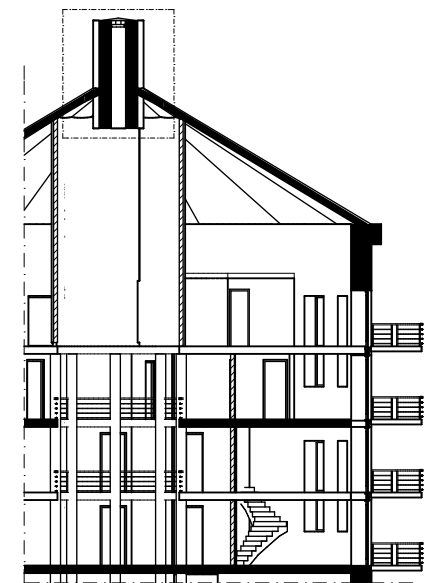
Het paviljoen | Principedetailering

▼ ca. 21.600+p

Solatube in bestaande
schoorsteen ø 900 mm.

Opbouw dak (bestaand):
- leien (bestaand);
- panlatten (bestaand);
- sporen en gordingen (bestaand);
- isolatie, 120 mm.;
- multiplex, 18 mm.;
- houten kapconstructie (bestaand).

▼ ca. 18.900+p

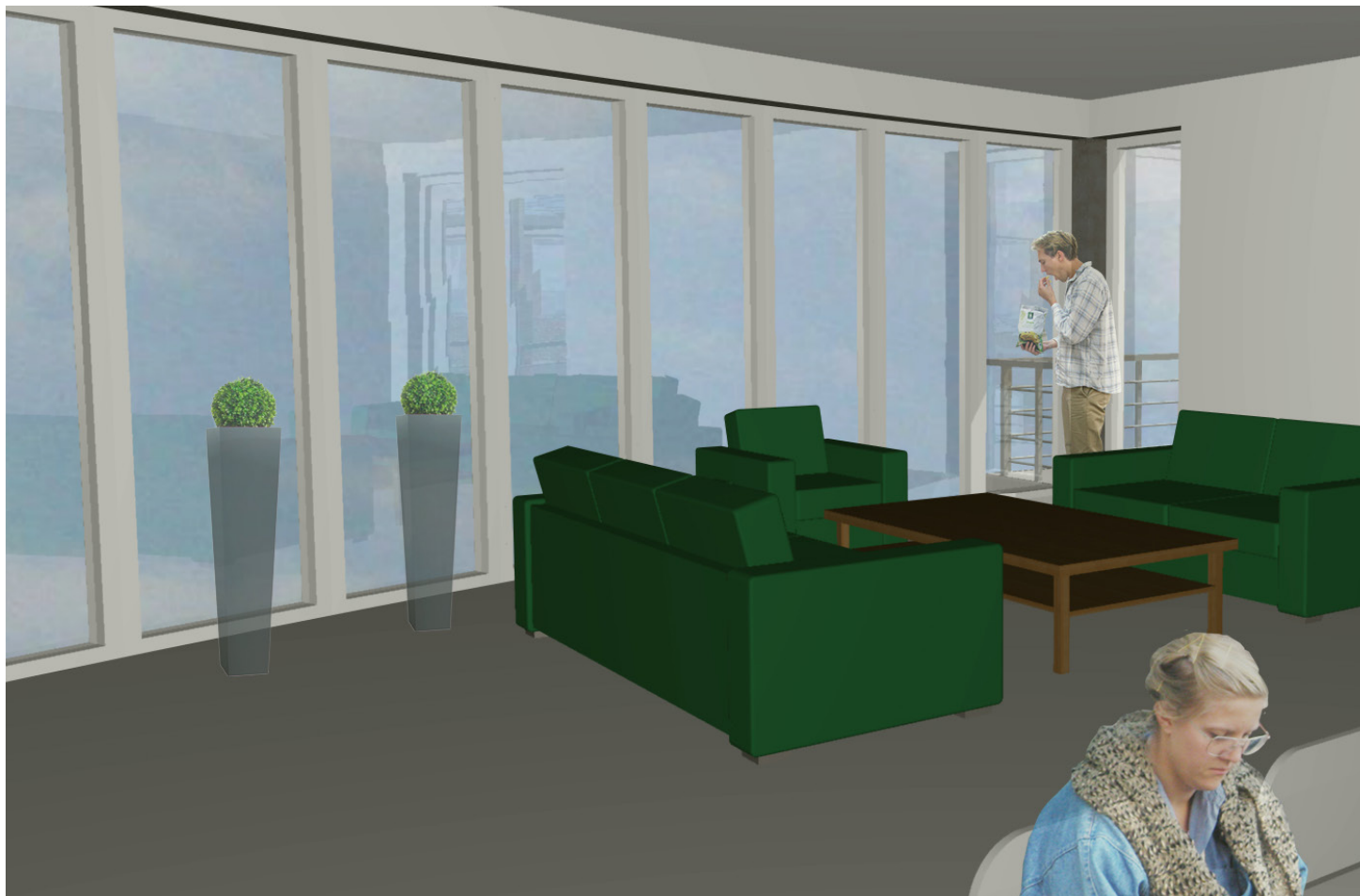

03	01	02
	04	05

- 01. De entree van de appartementen.
- 02. Een appartement in het paviljoen.
- 03. Het interieur van een corridorwoning.
- 04. Een appartement in een aanbouw.
- 05. De buitenruimte aan de paviljoens.

Het paviljoen | Impressies

Op de kruispunten tussen gangen waaraan de paviljoens liggen en de centrale gebouwen is een doorgang gecreëerd vanuit waar de verschillende woningen ontsloten zijn. Na het betreden van het complex komt men in een centrale hal van waaruit alle appartementen met de bestaande trap of lift bereikbaar zijn. Dit segment van het complex bevat in totaal 26 appartementen. Elk paviljoen bevat 14 appartementen voor huishoudens van 4 á 5 personen. Daarnaast zijn er 12 appartementen per corridor gerealiseerd. Deze appartementen zijn geschikt voor huishoudens van drie tot vijf personen en zijn ontworpen om zowel aan de plein- als de parkzijde te grenzen. Als de woning zijn voordeur en begane grond aan de pleinzijde heeft liggen, dan ligt de verdieping aan de parkzijde, en andersom. De appartementen kruisen elkaar op de tussenverdieping. Op de bestaande doorsnede is te zien dat de buitenruimte voor de appartementen al aanwezig is. Ook worden er geen nieuwe gevelopeningen gemaakt. De grootste ingreep in de corridors is het toevoegen van een tussenverdieping. Daarnaast worden er daklichten geplaatst boven de interne trappen. De grootte van de appartementen varieert tussen 70 m² en 100 m². Dit zijn 3- en 4-kamerappartementen.

In elk van de acht paviljoens bevinden zich 14 appartementen. De voordeuren van deze appartementen bevinden zich aan een atrium. Deze wordt verlicht door een daklicht wat in de bestaande schoorstenen geplaatst is. Deze schoorstenen hadden, sinds het in gebruik nemen van een nieuw ventilatie- en verwarmingssysteem, geen functie meer. De appartementen op de begane grond en de, nieuw geplaatste, tussenverdieping, zijn enkellaags en bestaan uit 4 kamers met een totale oppervlakte tussen de 85 en 100 m². De appartementen die hun voordeur op de eerste verdieping hebben liggen, en zich voor het grootste deel in de aanbouw bevinden zijn ook enkellaags. De overige vier appartementen op de eerste verdieping zijn dubbellaags en beschikken over 3 of 4 kamers en hebben een totale oppervlakte van 95 m². De paviljoens hebben, naast de hoofdentree aan de pleinzijde, nog een nooduitgang welke aan de parkzijde uitkomt. Deze uitgang biedt daarnaast een snelle route naar de parkzijde, zodat er niet omgelopen hoeft te worden.

Om 14 appartementen in één paviljoen te kunnen realiseren, moeten er een aantal ingrepen gedaan worden. Ten eerste dienen er tussenvloeren geplaatst te worden in de 5,6 meter hoge ziekenzalen. Daarnaast worden er per paviljoen acht balkons aan de gevel bevestigd. Als laatste worden er sparingen in de vloeren gemaakt, zodat daglicht vanuit de schoorsteen alle verdiepingen kan bereiken.

De tussenvloeren worden opgelegd tussen de bestaande gevel en kolommen, en de nieuwe dragende wanden welke de scheiding vormen tussen de appartementen en het atrium of de appartementen onderling. Alle stalen balken worden door middel van chemische ankers in de gevels of kolommen bevestigd. Dit geldt ook voor de nieuwe balkons. Deze balkons worden in de fabriek gemonteerd, verzinkt en gepoedercoat, en kunne zo als één geheel aan de gevel gehangen worden. De aanbouwen aan de paviljoens hoeven geen constructieve aanpassingen te ondergaan.

Het paviljoen | Impressies

